

KALE LAGUN DISEINU GIDA

Kanpoko espazio publikoak eraldatzeko eredua,
adineko pertsonen bakardadea arintzeko eta
autonomia handitzeko

Egileak

Olatz Irulegi Garmendia

Miriam Varela Alonso

Claudia Pennese

Eva Jiménez Martín

Universidad
del País Vasco

Euskal Herriko
Unibertsitatea

CIP. Biblioteca Universitaria

Kalelagun diseinu gida [Recurso electrónico]:
 Kanpoko espazio publikoko eraldatzeko eredu, adineko
 pertsonen bakardadea aintzeko eta autonomia
 handitzeko/ egileak, Olatz Irulegi Garmendia...[et al.].
 – Datos. – [Leioa] : Universidad del País Vasco / Euskal
 Herriko Unibertsitatea, Argitaipen Zerbitzua = Servicio
 Editorial, [2025]. – 1 recurso en línea : PDF (130 p.)
 Modo de acceso: World Wide Web.
 ISBN: 978-84-1319-672-5

1. Urbanismo – Aspecto social. 2. Espacios públicos
– País Vasco. 3. Soledad. 4. Personas de edad –
Condiciones sociales. I. Irulegi Garmendia, Olatz, coaut.

(0.034)711.4-053.88 (460.15)

Egileak

Olatz Irulegi Garmendia

Miriam Varela Alonso

Claudia Pennese

Eva Jiménez Martín

Diseinua

Miriam Varela Alonso

Argitaletxea

© SERVICIO EDITORIAL DE LA UNIVERSIDAD
DEL PAÍS VASCO | EUSKAL HERRIKO
UNIBERTSITATEKO ARGITALPEN ZERBITZUA

ISBN: 978-84-1319-672-5

® Testuaren egileak

© Citar como: Irulegi Garmendia, Olatz, Varela Alonso, Miriam, Pennese, Claudia, Jiménez, Eva, "Kalelagun diseinu gida . Kanpoko espazio publikoak eraldatzeko eredu, adineko pertsonen bakardadea arintzeko eta autonomia handitzeko". Servicio Editorial de la UPV/ EHU (2025). Donostia-San Sebastián, España.

Arduraduna:

Olatz Irulegi Garmendia dk. KALELAGUN
proiektuko ikertzaile nagusia.

Ikerlari-taldea:

- Alhelí Álvarez Huamán. Arkitektoa
- Asier Benko Querejeta. Arkitekturako ikaslea
- Ioan Cauni. Arkitekturako ikaslea
- Iñaki Gómez Arriaran dk. Ingeniaria
- Eva Jiménez Martín. Soziologoa
- Olaia Larruskain Mandiola. Psikologoa
- Alex Mitxelena Etxeberria dk. Arkitektoa
- Moisés Odriozola Maritorea dk. Ingeniaria
- Claudia Pennese dk. Arkitektoa
- Antonio Serra dk. Ingeniaria
- Urtza Uriarte Otazua dk. Arkitektoa
- Miriam Varela Alonso dk. Arkitektoa

Kolaboratzaileak :

- Izaskun Aseguinolaza Braga dk. Arkitektoa
- Rufino Hernández Minguillón dk. Arkitektoa
- Edurne Martínez Moreno dk. Psikologoa
- Alex Mendiburu Alberro dk. Informatikaria
- Saioa Telletxea Arzamendi dk. Psikologoa
- Laura Vozmediano Sanz dk. Psikologoa

Esker ona:

Eskerrak eman nahi dizkiegu proiektu hau
garatzen lagundu duten guztiei, eta bereziki
honako hauei:

ADINBERRI:

Ainhoa Becerra Sotelo (Berrikuntzako
arduraduna), Rakel San Sebastián Beristain
(zuzendaria)

Beasaingo Udala:

Leire Artola Ugalde (alkatea), Nikolas
Barandiaran Contreras (Arkitektura eta
Hirigintzako Zerbitzuak), Karmele Elola Loidi
(Gizarte Ongizateko arduraduna), Jon Eskisabel
Del Bosque (Lurraldeko koordinatzailea),
Mariola Pascual Paredes (2. alkateordea), Adur
Ugartemendia Leunda (1. alkateordea)

OSAKIDETZA:

Ana Bellosta Pueyo, Iraia Fernández Rivera,
Esperanza García Arrea, Olargi Uribe Ugalde,
Alize Urtaza Sarrionandia, Itziar Vergara
Mitxeltorena (BIOGIPUZKOAko zuzendari
zientifikoa)

Enpresak:

Andere Goirigolzarri Garaizar (Grupo SSI),
Aritz Guinea (WELLK), Garazi Iturralde Agirre
(FIARK), Pablo Laskurain (DIARA DESIGN), Aitor
Orobengoa Ortubai (ISEA)

Euskal Herriko Unibertsitatea:

Inmaculada Arostegui Madariaga (Ikerketaren
arloko errektoreordea), Álvaro Arratibel Jareño,
Borja Calvo Molinos, Gabriel López, Aimar
Santos García, Nagore Urrutia del Campo

Gipuzkoako Foru Aldundia:

Eider Mendoza Larrañaga (Gipuzkoako Foru
Aldundiko diputatu nagusia), Maite Peña López
(Gipuzkoako Foru Aldundiko Zainketa eta
Gizarte Politiketako diputatua)

La Merced (Arrasate):

Ahizpa Mariluz, ahizpa Marisol

Arrasate Town council:

Maider Morras Azpiazu (Mayor), Garazi
Etxeberria San Miguel (Chair of the Town
Planning, Ecological Transition and Mobility
Committee), Gladys Fernández Urizar (Chair
of the Intergenerational Committee), Jasone
Giraldo Menendez (Chair of the Well-being,
Education and Social Harmony Committee),
Aitor Jauregi Larrañaga (Head of Town
Planning)

DonostiaTown council:

Eva Salaberria Artano (Donostia Lagunkoia)

Uppsala University:

Margareta Krabbe, Jennifer Leijon

KORALE Project:

Lise Arnth Nielsen (Denmark), Charlotte de
Wilde (Belgium), Alexandra Münch-Beurle
(Austria), Wolfgang Renner (Austria), Mário
Rui Domingues (Portugal), Heidi Tonnelier
(Belgium), Katrin Weber (Austria), Naomi Weir
(Ireland)

EDUKIA

01. HITZAURREA	11
02. GIDAREN HELBURUA ETA TESTUINGURUA	17
02.01. Sumatutako bakardadea eta autonomia	18
02.02. Pertsonak eta genero-transbertsalitatea	20
02.03. Hiriko harreman-espazioak	21
03. NORI ZUZENDUTA DAGO?	23
04. KALELAGUN ESKU-HARTZE METODOLOGIA	27
04.01 Kalelagun Erreminta-Rutxa	31
05. DISEINU-GIDAREN EGITURA ETA EDUKIA	35
06. DISEINU-JARRAIBIDEAK	39
06.01 Diseinu-Jarraibideen Fitxak	43
07. PROIEKTU PILOTUAK	71
07.01. Kalea	74
07.02. Plaza hiri-ingurunean	84
07.03. Auzoko plaza	94
07.04. Parkea	108
08. BIBLIOGRAFIA	123
08.01. Arau-esparrua	125
08.02. Bibliografia	125

01

HITZAURREA

Europako Batzordearen Ikerketa Zentro Bateratuak (European Commission’s Joint Research Centre) 2022an Europar Batasuneko bakardadeari buruz egindako inkestaren arabera (The EU Loneliness Survey), Europako helduen % 7k adierazten dute maiz bakarrik sentitzen direla; hau da, 30 milioi pertsona inguruk. Ehuneko hori % 11tik gorakoa da herrialde batzuetan (adibidez, Italian eta Hungarian), eta % 3ra jaisten da beste batzuetan (esate baterako, Holandan eta Danimarkan). Europan 75 milioi heldu daude isolamendu sozialeko egoeran. Grezian eta Hungarian, % 40tik gora; Suedian, Danimarkan eta Holandan, berriz, % 8 inguru.

Bakardadearen prebalentzia altua da Europan, eta aldatu egiten da sexuaren arabera. Osasuna, Zahartzaroa eta Erretiroa Europan (SHARE, 2013) inkestan, argi ikusi zen bakardadeak adinekoen sintomen % 14,1 eta % 16,3 bitarteko tarteari eragiten diola eta bereziki garrantzitsua dela emakumeen kasuan (% 21,3 eta % 23,9 bitartean). Inkestarako, instituzionalizatu gabeko adinekoen lagin adierazgarri bat erabili zen Europako hamalau herrialdetan (Austria, Belgika, Suitza, Txekiako Errepublika, Alemania, Danimarka, Estonia, Espainia, Frantzia, Italia, Luxenburgo, Herbehereak, Suedia eta Eslovenia). Oro har, bakardadearen prebalentzia handiak erakusten digu osasun publikoaren arloko mundu mailako arazoa dela; bereziki, COVID-19aren pandemiaren ondoren.

Espainiako Nahi Gabeko Bakardadearen Estatuko Behatokiak (2024) egindako estimazioaren arabera, pertsonen % 20k nahi gabeko bakardadea jasaten dute. Bakardadea jasaten duten hiru pertsonatatik bi (% 68) duela bi urte baino gehiagotik daude egoera horretan; % 59, berriz, duela hiru urte baino gehiagotik. Gaur egun bakarrik sentitzen ez direnen artean, hirutik bi (% 63) noizbait bakarrik sentitu dira bizitzan zehar. Beraz, hamar pertsonatik zazpik nahi gabeko bakardadea pairatu dute noizbait beren

bizitzan, orain nahiz iraganeko etaparen batean.

Nahi gabeko bakardadea ohikoagoa da emakumeen artean gizonen artean baino: emakumeen % 22,8 sentitzen dira bakarrik, eta gizonen % 18. Gainera, bereziki hedatuta dago gazteen artean. Nahi gabeko bakardadeak gazteen artean duen prebalentziak 14 puntu portzentualetan gainditzen du batezbestekoa. Adinarekin behera egiten du, 55 eta 74 urte bitarteko tartean iristen baita gutxieneko baliora. Literaturan ere askotan agertzen da adinaren eta nahi gabeko bakardadearen arteko «U» formako erlazioa; izan ere, bakardadea oso maiz gertatzen da gaztetan, gutxiago helduaroan, eta berriz ere ohikoagoa izaten da adinekoen kasuan. Gizonen eta emakumeen arteko aldeak 55 urtetik aurrera nabarmentzen dira batik bat, non 7 puntu portzentualetik gorako aldeak ikusten diren. Horrek emakumeen bizi-itxaropena handiagoa izatearekin du lotura, baita emakumeak adin handiagoko gizonekin ezkontzeko dagoen joera kulturalarekin ere. Horren ondorioz, alarguntasun-mailak handiagoak dira emakumeen artean (Dahlberg et al., 2015; Victor et al., 2006). Espainiako datuek erakusten dutenez, 70 urtetik gorako alargunen artean % 18 gizonak dira eta % 82 emakumeak.

Emakume alargunen proportzio handiagoa egoteak ez du esan nahi alarguntasunak emakumeen bakardadean efektu handiagoa duenik gizonen kasuan baino. Nicolaisen eta Thorsen-en (2014) arabera, bakardadea sentitzen hasteari dagokionez, bikotekidearen heriotzak eragin handiagoa du gizonengan, emakumeengan baino; dena den, badirudi epe luzeko alarguntasunak –bost urteren edo gehiagoren ondoren– indar berarekin eragiten duela bi sexuen bakardadean. Bestalde, Lennartsson eta Lundberg-ek (2007) erakusten dutenez, alarguntasunak sortzen dituen osasun-efektu negatiboak nabarmenagoak dira gizonengan, eta horrek eragina izan dezake nahi gabeko bakardadean (Dahlberg et al., 2015)

Euskadin bizi diren helduen % 14,5 bakarrik sentitzen dira une honetan, eta % 12,1ek bakardade kronikoa jasaten dute. Hala erakusten du ONCE Fundazioak eta AXA Fundazioak Nahi Gabeko Bakardadearen Estatuko Behatokiaren (SoledadES) esparruan egin duten azterlan batek. Txostenean ikusten da nahi gabeko bakardadeak gehiago eragiten diela emakumeei gizonei baino – dena den, Estatuko gainerako erkidegoetan baino alde txikiagoarekin–, bai eta beste arlo batzuetan arazoak dituzten pertsonen ere (hilabete-amaieran zailtasunak dituztenei, osasun fisiko edo mentaleko nahasmenduak dituztenei...); eta, estatu osoan bezala, gazteek bakardade handiagoa jasaten dutela adinekoek baino. Euskadiren kasuan, une honetan nahi gabeko bakardadea jasaten ari direla dioten pertsonen ehunekoa % 14,5ekoa da (batezbesteko nazionala baino 5,5 puntu txikiagoa). Hala ere, bakarrik sentitzen diren pertsonen artean, isolamendu horren iraupena luzeagoa da Estatukoa baino. Zehazki, nahi gabeko bakardadea sentitzen duten Euskadiko biztanleen % 83,4k bi urte baino gehiago daramate egoera horretan; batezbesteko nazionala (% 67,7) baino handiagoa da zifra hori. Bestalde, Fresno, the right link aholkularitza-enpresak egindako azterlanak erakusten duenez, emakumeen eta gizonen arteko aldea, bakardade-sentimenduari dagokionez, 2,7 puntu portzentualekoa da lurralde honetan; hots, Estatuko gainerako lekuetan baino txikiagoa, non emakumeen nahi gabeko isolamendua gizonena baino 3,8 puntu handiagoa den.

Euskadin, zehazki emakumeen % 15,8k eta gizonen % 13,1ek esaten dute nahi gabeko bakardadean bizi direla. Estatuko gainerako lekuetan, berriz, emakumeen % 21,8 eta gizonen % 18 bizi dira egoera horretan.

Adinari dagokionez, nahi gabeko bakardadearen Euskadiko patroia Espainiako gainerako lekuetakoaren oso antzekoa da;

alegia, gazteei gehiago eragiten die adinekoei baino, eta, adinean aurrera joan ahala, murriztu egiten da. Horrela, 18 eta 34 urte bitartekoak dira Euskadin nahi gabeko isolamenduak gehien erasandako adin-taldea (% 22,8). Ondoren, 35 eta 54 urte bitartekoak datoz (% 13,5), eta, azkenik, 55 urtekoak eta gehiagokoak (% 11,5).

Bestalde, lanak azpimarratzen du faktore batzuek areagotu egiten dutela nahi gabeko bakardadea jasateko probabilitatea, hala nola zailtasun ekonomikoek, gaztetasunak, atzerritarra izateak edo desgaitasunarekin bizitzeak.

Osasunaren –fisikoa nahiz mentala– eta nahi gabeko bakardadearen arteko loturari dagokionez, txostenak adierazten du bakardadearen prebalentzia hiru aldiz handiagoa dela norberak autosumatutako osasun txarra duten EAEko biztanleen artean osasun ona dutenen artean baino (27,8 vs 8,5, hurrenez hurren). Eta osasun hori mentala bada, bakardadeak erasandako herritarren kopurua txikiagoa da eskualde horretan, Estatuko gainerako lekuetan baino. Horrela, osasun mentaleko arazoak dituzten euskaldunen % 43,2k jasaten dute bakardadea; Espainian, berriz, % 49,8k.

Bakardadea/desgaitasuna binomioari dagokionez, azterlanak agerian uzten du desgaitasuna duten EAEko biztanleen erdiek baino gehiagok pairatzen dutela nahi gabeko bakardadea; hots, batezbesteko nazionalaren ehuneko berak (bi kasuetan, % 50,6).

Herritarren jatorriari eta nahi gabeko bakardade-sentimenduari ere begiratzen dio azterlanak. Hala, agerian uzten du jatorriaren eta nahi gabeko isolamenduaren arteko lotura zertxobait estuagoa dela aztertutako eskualdean, herrialde osoan baino. Jatorriz atzerritarrak direnen eta ez direnen arteko bakardade-arrakala 17,8 puntu portzentualekoa da Euskadin eta 14,7koa Estatuan.

Txostenak bakardadea, habitata eta etxebizitza ere aztertzen ditu. Puntu horretan, ondorioztatzen du Euskadin nahi gabeko isolamendua nabarmenagoa dela hiri handietan (100.000 biztanletik gorakoetan) eta pertsona bakarreko etxebizitzetan.

Bakardadeak (2019) azterlanaren arabera, 55 urtetik gorako biztanleen % 30 inguruk bakardadea sentitzen dute Gipuzkoan, baina horietatik % 5,5ek bakarrik aitortzen dute. Donostian (2024) egindako KALELAGUN azterlanaren arabera, Amara Berri auzoko 55 urtetik gorako biztanleen % 47 inguruk bakardadea sentitzen dute (emakumeen % 34k eta gizonen % 13k), baina % 25ek bakarrik aitortzen dute hori. Arrasaten (2024), aldiz, biztanleen % 58 sentitzen dira bakarrik (emakumeen % 41 eta gizonen % 16), baina % 40k bakarrik aitortzen dute hori.

Nahi gabeko bakardadea gero eta pertsona gehiagori eragiten dien arazo isila da. Sufrimendu-iturria da herritar askorentzat, eta mugatu egiten du gizartean parte hartzeko duten eskubidea. Gainera, ondorio negatiboak ditu haien osasunean eta ongizatean, eta horrek kostu sozial eta ekonomiko handiak eragiten ditu. Datuek erakusten dutenez, nahi gabeko bakardadea bizi dutenen artean prebalentzia handia dute depresioak (% 39,3) eta antsietate kronikoak (% 37,8). Horregatik, bakardadearen aurka borrokatzea erronka bihurtu da bai Administrazioentzat eta bai gizartearentzat oro har.

Nahi gabeko bakardadea prebenitzeko eta arintzeko espazio publikoak diseinatzeko Gida Euskal Herriko Unibertsitateko Arkitektura Saileko KALELAGUN ikerketa-proiektuaren emaitza da. Proiektua Euskal Herriko Unibertsitateko Arkitektura Saileko Bizi Kalitatea Arkitekturan Ikerketa Taldeak (CAVIAR) garatu du.

ADINBERRI Fundazioak eta Gipuzkoako Foru Aldundiak sustatu eta finantzatu dute

proiektua, eta Bakardadeei aurre egiteko Gipuzkoako Foru Aldundiaren HARIAK estrategiaren esparruan kokatzen da. Pertsonen bizitzan, ibiltzen eta erabiltzen duten espazio fisikoa (etxebizitza eta hirigintza) egituratzeko edo eraldatzeko jarduketari erantzuten die azterlanak, lehen mailako prebentzio edo prebentzio unibertsaleko gisa sailkatuta daudenei, harreman-inklusio egoeretarako.

KALELAGUN proiektua jardunbide egoki modura sartu da KORALE –Towards a community of practice and knowledge on preventing and tackling loneliness from public policies (Interreg Europe, Europar Batasunak kofinantzatua) ikerketa-proiektuan.

Lanaren ikuspegia erakundeartekoa eta diziplina anitzekoa da, eta Beasaingo, Arrasateko eta Donostiako udalek parte hartu dute bertan, baita Arkitekturako, Hirigintzako, Soziologiako, Psikologiako, Ingeniaritzako eta Informatikako ikertzaileek ere. Diseinu Gida, halaber, baterako sorkuntzako prozesu baten emaitza da, non helize laukoitzeko eragileek parte hartu duten: akademiak, administrazioak, erabiltzaileek, hirugarren sektoreko eragile eta enpresek.

Dokumentua lau zatitan egituratzen da: helburua eta testuingurua, esku-hartze metodologia, diseinu-jarraibideak, baterako sorkuntzako erreminta-kutxa eta proiektu pilotuak. Proiektu pilotuetan, hainbat kasu errealetan aplikatzen dira bi ikerketa-urteetako baterako sorkuntza-tailerretan zehaztu diren diseinu-jarraibideak.

Lehenengo KALELAGUN plaza 2025ean hasiko da eraikitzen, gure hirietako plazak eta kaleak eraldatzeko erreferente bihurtzeko helburuarekin, nahi gabeko bakardadea prebenitzeko eta arintzeko.

02

GIDAREN HELBURUA ETA TESTUINGURUA

Gida honen helburua hiriko harreman-espazioak diseinatzeko jarraibide batzuk zehaztea da, bakarrik bizi diren 55 urtetik gorako pertsonen bakardadearen pertzepzioa arintzeko eta haien gizarte-interakzioa sustatzeko. Jarraibide horiek Gipuzkoako Lurralde Historikoan zehaztu eta esperimentatu dira, baina beste testuinguru batzuetara eraman daitezke.

Lehendik dauden harreman-espazioak eraldatzea da asmoa, pertsona guztiek eguneko edozein ordutan erabili eta gozatu ahal izan ditzaten. Horregatik, erosotasuna eskaintzeko, pertenezentzia-sentimendua sustatzeko, pertsonen arteko harremanak errazteko eta ingurunearekiko interakzio aktiboa ahalbidetzeko zerbitzuak, altzariak, landaredia eta bestelako elementu eta konponbide batzuk baliatuko dira. Izan ere, gaur egun, espazioak diseinatzean erabiltzen diren arau eta estandarrek ez diete pertsona guztiei erantzuten, eta, ondorioz, ingurune atsegin, hurbil eta abegikorak beharrez, espazio aseptikoak sortzen dira. Testuinguru horretan, pertsona asko ez dira etxetik irteten, ez dutelako joateko moduko lekurik aurkitzen, ez direlako espazio horietan eroso sentitzen, edo bakarrik egoteagatik epaituak sentitzen direlako. KALELAGUNEK kanpoko espazioaz eta horren onura guztiez gozatzeko aukera bat eskaini nahi die. Horretarako, espazio konplexuak konfiguratzeko jarraibide batzuk definitu dira, erabilera-modalitate eta egoteko modu desberdinak eskainiko dituztenak, urtaro bakoitzean erosoak izango direnak eta pertsona/espazioa interakzioa erraztuko dutenak.

Pertsonak –eta, bereziki, 55 urtetik gorakoak– erdigunean jartzea funtsezkoa da helburu hori lortzeko, horrek aukera ematen baitu batik bat teknikan eta araudian oinarritutako aginduei erantzuten dien diseinua atzean uzteko. Diseinu horri jarraituz sortutako espazioek, izan ere, hiriaz gozatzeko eskubidea mugatzen diete sistemak egoera ahulenean jartzen dituen kolektiboei. Kolektibo horien artean, nerabeak, adinekoak, desgaitasuna duten pertsonak eta etorkinak nabarmentzen dira; eta talde horietako bakoitzean, emakumeek jasaten dute inpakturik handiena.

Azaldutako guztiagatik, gida honek bakardadearekin eta autonomiarekin zerikusia duten alderdi pertzeptiboei erantzunez bideratu nahi du hiri-diseinua, pertsonak eta hiri-diseinuaren eredu hegemonikoaren berezko mugak ardatz hartuta. Izan ere, eredu horrek, ikuspegi eta modus operandi nabarmen androzentriko batetik abiatuta, bizkarra

ematen die bertan bizi diren pertsonari eta haien aniztasunari.

02.01. SUMATUTAKO BAKARDADEA ETA AUTONOMIA

Sumatutako bakardadearen sentimendu subjektiboa sortzen da pertsona batek sentitzen duenean ez duela berak nahi adina gizarte-harremanik, edo dituen gizarte-harremanak ez direla berak nahi bezalakoak. Oro har, honela defini daiteke: «Esperientzia pertsonal negatibo bat da, non gizabanakoak besteekin komunikatzeko premia sentitzen duen, baina bere gizarte-harremanetan gabeziak sumatzen dituen, dela nahi baino harreman gutxiago dituelako, dela dauzkan harremanek ez diotelako berak nahiko lukeen laguntza emozionala eskaintzen» . Sentimendu horrek eragin negatiboa izan dezake adinekoen autonomian. Izan ere, laguntza emozional eta sozialik gabe, murriztu egiten da eguneroko jarduerak egiteko eta erabaki independenteak hartzeko duten gaitasuna. Sumatutako bakardadeak areagotu egin dezake beste pertsona batzuekiko mendekotasuna, eta horrek kalte egin diezaike ongizateari eta bizi-kalitateari.

Nahi gabeko bakardadeak inpaktu negatiboa du pertsona guztien osasun fisiko eta mentalean, eta are gehiago adinekoengan. Ikerketa mediko eta psikologiko ugariak erakusten dutenez, gizarte-konexioak garrantzi handia du patologia eta heriotzak prebenitzeari begira. Gainera, frogatu da bakarrik dauden pertsonen patologia fisiko eta mentalak izateko aukera gehiago dituztela, bai eta gaixotasun neurodegeneratiboak garatzeko joera handiagoa ere, hala nola alzheimerra.

Nahi gabeko bakardade-mota nagusien artean, bakardade emozionala (edo intimoa) eta bakardade soziala (edo erlazonala) daude. Lehenengoak pertsonen arteko intimitate-, afektibitate- eta konfiantza-harreman garrantzitsuetan izaten den murrizketari edo gabeziari egiten dio erreferentzia. Bigarrenak, berriz, pertsonen arteko harremanei eragiten die, zentzu zabalean hartuta. Bi bakardade-mota horiez gain, bada hirugarren bat ere: bakardade existentziala; hau da, komunitatean zeregin bat izatearen eta proiektu kolektibo batekin identifikatzeko sentimenduaren galerari edo haustura sakonari erreferentzia egiten diona .

Adinekoek nahi gabeko hiru bakardade-mota horiek izaten dituzte beren bizitzako uneraren batean edo batzuetan.

Nahi gabeko bakardadearen pertzepzioa, bereziki, hurbileko hiri-ingurunearen

kalitatearekin erlazionatu da, alderdi hauei dagokienez: zerbitzuen hurbiltasuna, oztoporik eza, konexiorik eza, harreman-espazioen gertutasuna, hiriko berdeguneak eta segurtasun-pertzepzioa.

Hala ere, oso azterlan eta/edo proiektu gutxi ezartzen dute lotura bat sumatutako bakardadearen eta beste alderdi hauen artean: harreman-espazioen diseinua, erabilerak, espazio- eta ingurumen-kalitatea, naturarekin erlazionatzeko aukera eta zaintzarako nahiz autozaintzarako erraztasuna. Gauzak horrela, diseinu-gida hau esparru berritzaile batean kokatzen da, eta modu berezian azpimarratzen du hiriko harreman-espazioek eragina dutela adineko pertsonen duten bakardade-pertzepzioan.

Autonomiak, bestalde, adineko pertsonen –beste inoren eraginpean egon gabe– erabakiak hartzeko dituzten aukerei eta eskubideei egiten die erreferentzia. Beren burua gobernatzeko duten gaitasunarekin eta aukerekin lotuta dago. Kontuan izan behar da 2030 Agendan Garapen Jasangarrirako Helburuetarako (GJH) deskribatutako helburuetako bat hau dela: «Gizaki guztientzat, adin guztietan, bizitza osasungarria eta ongizatea bermatzea» .

Literatura zientifikoan agerian geratu da sumatutako autonomia bizi-kalitatearekin eta eguneroko gogobetetasunarekin lotuta dagoela. Autonomiaren pertzepzioa osasun eta ongizate hobearekin ere lotu izan da.

Horregatik guztiagatik, gida honetako proposamenek adineko pertsonen nahi gabeko bakardadea arintzeko eta prebenitzeko balio dute, eta ibilbide bat egiten dute hiriko hainbat harreman-espaziotan.

Lehenik eta behin, egokitzen jotzen da espazioak birdiseinatzea, haien konplexutasuna, malgutasuna, erosotasuna eta erabilgarritasuna areagotzeko helburuarekin. Horren bidez, pertsonen arteko harremanak eta naturarekiko harremanak bultzatu nahi dira, pertsonen sozializazioa sustatuz eta askotariko eta aurrez definitu gabeko jarduera malguak topatzeko eta garatzeko aukerak erraztuz.

Horretarako, material beroak erabiltzea proposatzen da, eta espazioak segurtasunez erabiliko direla bermatzen dutenak. Era berean, altzarien mota eta diseinua zaintzea aholkatzen da, egoteko modu desberdinak bermatzeko eta erosoak izateko, eta lehentasuna ematea zuraren erabilerari, eserlekuetan bizkarrak eta beso-euskarriak egoteari, eta elementu bakoitza harremanak errazteko moduan kokatuta egoteari.

Bestalde, garrantzitsua da berdeguneak eta ura presente egotea, hilabete beroenetan arindu egiten baitute bero-uhartearen efektua, itzalak eskainiz, giroa freskatuz eta hegaztiak zein animalia txikiak egoteko aukera emanez. Elementu horiek, gainera, zaintza nahiz autozaintza errazten dituzte, naturarekiko interakzioak ahalbidetzen dituzte, eta urarekin jolasteko eta landareak eta loreak zaintzeko aukera ematen dute. Horrez gain, besteak beste entzumena eta usaimena sustatzen dituzte. Horrekin lotuta, hurbileko ingurunearekiko eta urruneko paisaiarekiko konexio bisualak indartzeko neurriak definitu dira.

Gainera, harreman-espazio bat ezin da modu isolatuan ulertu; aitzitik, hura mugatzen duten eraikinekin eta ingurune hurbilarekin duen interakzioaren esparruan pentsatu behar da. Elementu horiek, beraz, aukera ematen dute espazioaren bizitasuna indartzeko, eta, aldi berean, komun publikoak, denda txikiak, espazio estaliak eta terrazak bezalako zerbitzuak eskaintzeko.

Erabilerei dagokionez, bereizketa bat egitea proposatu da, espazioen erabilgarritasuna indartzeko, belaunaldien arteko harremanak errazteko eta jarduera fisikoa sustatzeko. Horretarako, haurrentzako parke tradizionalak gain, bestelako diseinu-elementuak sartzea ere proposatu da, adin guztietarako jolasekin eta ariketa egiteko edo naturarekin elkarrengaitzeko elementuekin.

Autonomiari garrantzi handia eman zaion arren, proposatutako diseinu osoa segurtasun-pertzepzioa bultzatzean oinarritzen da, edonork, egunaren edozein ordutan, berdintasunezko baldintzetan erabili eta gozatu ahal izan dezan. Horregatik, diseinuak gizarte-kontrola errazten du, eta arreta handia eskaintzen die espazioko argiztapenari eta sarbideei; adibidez, larrialdi-zerbitzuak sartzeko edo sexu-jazarpenaren kasuetan laguntza jasotzeko.

Giro-konforta indartzen duten irizpideak jaso dira diseinuan: elementuak eta materialak hautatzean eta haien kokapena erabakitzean, zarataren inpaktua arintzeko, eguzki- eta itzal-eremuak sortzeko, bero-uhartearen efektua murrizteko eta/edo airearen kalitatea hobetzeko helburuak bete nahi izan dira.

Azkenik, espazioaren erabilera sustatuko duten eta pertsonen arteko interakzioa erraztuko duten gailu teknologikoak proposatu dira, espazioa osatzen duen elementu fisiko ororen inpaktua bultzatuz.

Elementu horiek guztiak medikuntzaren

eta psikologiaren esparruetan egindako azterlanetan jasota daude, bai eta nazioko nahiz nazioarteko arkitektura-proiektuetan ere, eta espazialtasun-ideia bat ematen dute adinekoengan nahi gabeko bakardadea murrizteko.

02.02. PERTSONAK ETA GENERO-TRANSBERTSALITATEA

Gida honen helburua pertsonak diskurtsoaren erdigunean kokatzea da, eta haien bizi-kalitatea hobetzera bideratutako esku-hartzeak lehenesteko premiari heldzea, zahartzeari dagokionez bereziki.

Zahartze-prozesua helduaroko etapa bat da, graduala eta oso aldakorra. Hala ere, kalteberatasun-maila handiagoa eta modu bateko edo besteko zaintza-premiak eragiten dizkie pertsonari, halaberrez. Era berean, lan-bizitza amaitutakoan, adinekoek, neurri handi batean, beste pertsona batzuk zaintzeko zereginak hartu ohi dituzte beren gain. Hiri-espazioen diseinuak nabarmen zaildu edota erraztu ditzake zaintza eta autozaintza.

Ilido horretan, funtsezkoa da lan honen onuradunen profilak zein diren ulertzea. Gizarteko errealitatea askotarikoa eta konplexua da, eta pertsona-profil eredu bat zehazteak sinplifikaziora eramango gintuzke, egoera eta bizipen pertsonal ugari ez ikusi eginez. Hala ere, 55 urtetik gorakoek premia komun batzuk dituzte –subjektu bakoitzaren espezifikoetatik harago–, eta kalteberatasunarekin lotutako faktore batzuek areagotu egin ditzakete premia horiek. Gizonen kasuan, alarguntasunak; emakumeen kasuan, genero-desberdinkeriek eragindako ahultasun-egoera guztiak.

Estrukturaliki eta justifikaziorik gabe, alde handiak daude soldadari, pentsioei eta bizimoduak edo emakumeek esleitutako roleri dagokienez, eta horrek guztiak oso ondorio negatiboak ditu bizi- eta osasun-kalitatean; gainera, bakardadea eta autonomia atzeraelikatzen ditu, eta modu asimetrikoan eragiten dio haien zahartze-prozesuari.

Gipuzkoako Lurralde Historikoan, errealitate bat da hori: bakarrik bizi diren 55 urtetik gorako biztanleen bi heren baino gehiago emakumeak dira. Eustaten Biztanleriaren eta etxebizitzaren errolda. Biztanleriaren egitura (2024) azterketaren arabera, 2024ko urtarrilaren 1ean, Gipuzkoan, 60.149 pertsona bizi ziren bakarrik: 20.831 gizon eta 39.318 emakume. Datu hori ia % 80ra iristen da 75 urtetik gorako emakumeen

kasuan . Egoera horren aurrean, nahitaezkoa da emakume horiek zer premia espezifiko dituzten ulertzea eta errealitate horren araberrako proposamenak egitea.

Gainera, testuinguru sozioekonomikoa faktore erabakigarria da osasunarentzat eta bizi-kalitatearentzat, halakoen beste dimentsio batzuekin edo haien ezaugarriekin interakzio estuan. Alde horretatik, nahi gabeko bakardadea jasateko arriskurik handiena duten pertsonen profil soziodemografikoa bat dator emakumea izatearekin, adin handiagoarekin, prestakuntza-maila baxuarekin eta diru-sarrerara urriak izatearekin, bikotekiderik ez edukitzearekin eta bakarrik bizitzearekin, lagunekin eta familiartekoekin harreman gutxi izatearekin, jasotako laguntzarekin atsekabetuta egotearekin eta parte-hartze sozial txikiarekin, hiri-inguruneak berak mugatuta askotan.

Gainera, biztanleriaren zahartze orokorrak markatutako errealitate berrietara eboluzionatzen ari den prozesu baten aurrean gaude, aurretiko belaunaldiena ez bezalakoa dena: bizi-itxaropena luzeagoa da, emakumeek independentzia ekonomikoa handiagoa dute edo dibortzio-tasa handiagoak daude, eta hori guztia dela-eta bakarrik bizi diren 55 urtetik gorako emakume-profil hori igo da iraganalditik hona.

Faktore horiek guztiek gero eta eragin handiagoa dute hiri-espazioetan oro har, eta harreman-espazioetan bereziki. Alde horretatik, kontuan hartu behar da hirigintzak ikuspegi androzentrikoa duela, neutraltasun-presuntzioa duen arren. Ikuspegi horrek ez ditu emakumeak kontuan hartzen, ez eta esparru produktiboan ez dauden edo partzialki besterik ez dauden subjektu guztiak. Lan erreproduktiboa aitortzen ez duen diseinu androzentriko horrek murriztu egiten du emakumeek hirirako duten eskubidea . Eta emakumeak, historikoki, espazio pribatura zokoratuta egon dira.

Gaur egungo diseinuak «ahaztu» egiten ditu zaintza-lanak, emakumeek sumatzen duten segurtasuna, haien mugikortasun- eta erabilera-ereduak, etab. Horren ondorioz, espazioak erabiltzeko eta gozatzeko ereduak erabat asimetrikoak dira emakumeentzat eta gizonentzat, espazioari eta denborari dagokienez.

Horregatik guztiagatik, generoari arreta handia eskaintzen dion begirada horren argitan, biztanle zaurgarrientzat (emakume eta gizon) desiragarriak ez diren egoerak arintzera bideratutako esku-hartzeak eta proposamenak

jaso dira lan honetan, bereziki emakumeen premia eta ahultasun-alderdi espezifikoak kontuan hartuta, ekitate-falta horiek iraultzen laguntzeko.

02.03. HIRIKO HARREMAN-ESPAZIOAK

Bizi garen testuinguruan, harreman-espazioak diseinatzean, hirigintzako araudia eta horri lotutako estandarrak betetzeari begiratzen zaio, eta genero-ikuspegia ez da aintzat hartu ere egiten.

Gaur egungo testuinguruan konfiguratzeko diren harreman-espazioak oldarkorrak eta urrunak izaten dira askotan; bereziki, eguneko ordu jakin batzuetan eta hirigintza hegemonikoak erreferentetzat duen subjektuari erantzuten ez dioten pertsonentzat. Erreferente hori gizon zuria da, adin produktiboan dagoena, landuna, familiaduna eta osasun onekoa. Horrek guztiak biztanleen erdia baino gehiago baztertzen ditu; zehazki, emakumeak, haurrak, nerabeak eta, jakina, adinekoak.

Gaur egungo politikak eta araudiak irisgarritasunetik eratorritako arazoei erantzutea dute helburu, eta, zona bakoitzeko biztanleen proportzioa kalkulatu, azalerak erabilera jakin batzuetarako banatzea (berdegunea, haur-jolasa, eserlekuen eta farolen kopurua, etab.). Ez da garrantzitsua, adibidez, «berdegune» hori zapalgarria izatea, edo adin desberdinetarako jolasak egotea, edo zuhaitzek edo beste elementu batzuek argiztapenaren argia ezkutatzea. Eta, jakina, ez dira kontuan hartzen adinekoak, zaintza-lanak, zaintza-lan horiek nork egiten dituen, pertenenentzia-sentimendua, segurtasun-pertzepzioa edo konfort higitermikoa.

Testuinguru horretan, ulertu beharra dago hiriko harreman-espazioak funtsezko elementuak direla adineko pertsonen eguneroko bizitzan, eta eragina dutela haien bizi- eta ongizate-kalitatean; ez bakarrik lotura funtzionalei dagokienez, baizik eta lotura afektiboei, autopertzepzioari, garapen pertsonalari eta bizitza duinerako aukerari dagokienez ere bai, berezkoa duten ingurune egoki batean.

Pertsonak zahartu ahala, ingurune hurbila eta ez hain hurbila funtsezko elementu bihurtzen dira nahi gabeko bakardadeari aurre egiteko eta autonomia nahiz osasuna indartzeko. Horregatik, funtsezkoa da espazio horiek erakargarriak izatea, eta, horrez gain, lagungarriak izatea zaintzak eta pertsonen nahiz bizilagunen arteko harremanak

bultzatzeko, bai eta ingurune fisikoarekiko, naturarekiko, jarduera fisiko eta mentalarekiko eta/edo ingurumen-konfortarekiko harremanak sendotzeko ere. Beraz, harreman-espazioekin lotutako esperientzia subjektibo eta emozionalek funtsezko zeregina dute adinekoen ongizatea eta bizi-kalitatea hobetzeari begira, haien bizi-ingurunearekiko atxikimenduaren ondorioz, etxearen isolamendutik ateratzeko eta bizimodu aktiboagoa izateko aukera ematen baitute.

Azaldutako guztiagatik, Gida honek diseinuetan ikuspegi hori txertatzeko jarraibide batzuk definitu eta egituratu ditu, gaur egungo hirietako harreman-espazioen parkea pixkanaka aldatzeko eta, batez ere, hiri-diseinuko politika guztietan egiturazko ikuspegia birmoldatzeko. Lehendik ezarrita dauden joerei erantzuten dien eredu unibertsal eta aurredefinitutik bestelako eredu batera igarotzea proposatzen du Gidak. Eredu berri horrek izateko eta bizitzeko aukera ugari biltzen ditu diseinuari dagokionez, aurrez definitutako hierarkiak ezabatuz eta inklusibotasunaren aldeko apustua eginez, adin, sexu, gizarte-egoera, dibertsitate funtzional eta abarretatik harago.

03

NORI ZUZENDUTA DAGO?

Gida hau hiri-plangintzaz arduratzen diren eragileei zuzenduta dago nagusiki. Horien artean, toki-administrazioak eta arlo horrekin lotutako profesional eta enpresak nabarmentzen dira. Bai eta hiri-berroneratzearekin eta biztanleriaren zahartzearekin zerikusia duten gaietan inplikaturako eragileak ere. Horregatik, esku-hartze metodologia bat eta erreminta-kutxa bat erantsi ditugu, ezarpena errazteari begira.

Eremu instituzionalari dagokionez, entitateek gida hau hiri-politiketan txertatzea da helburua, gaur egungo diseinu-ereduaren ordeztasuntsu zahartzea sustatzen duten beste eredu batzuk ezar ditzaten.

Helburu horrekin, beraz, gida honek hainbat diseinu-jarraibide jasotzen ditu, eta zenbait proiektu pilotutan egindako aplikazio praktikoaren adibideak ere jasotzen ditu, adinekoen –eta, bereziki, bakarrik bizi diren– ongizatean eragin handia duten hirigintza-, diseinu- eta ingurune-baldintzetan sakontzeko eta sentsibilizatzeko.

Halaber, arkitekturako eta hirigintzako profesional guztiei zuzentzen zaie, prestakuntza-aldian daudenei barne; eta, bereziki, hirigintza-ekalan dihardutenei, proposaturako diseinu-jarraibideak beren proiektuetan txertatu ahal izan ditzaten.

Gainera, erreferentzia bat izango da eraikuntzaren enpresa-sektorearentzat, produktu eta zerbitzu berriak garatu ahal izan ditzan, negozio-eredu lehiakorren bidez harreman-espazio ororen diseinu-prozesuaren eta -ereduaren eraldaketa arintzeko.

Azkenik, Gida, egitura xumekoa eta irakurterraza izanik, erreminta erabilgarria da herritarrentzat ere, bakardadearen inguruko sentsibilizazioa sustatzeko, erraz ezartzeko moduko arintze-neurriak ulertzen laguntzeko, herritarrak berak ahaldundzeko, eta bestelako hiri-diseinuak aldarrikatzeari begira ezagutza eta erremintak eskaintzeko. Era berean, oso baliagarria da material didaktiko gisa, ikasleei landutako gaiak duten garrantzia ikusarazteko.

04

KALELAGUN ESKU-HARTZE METODOLOGIA

Proiektuak metodologia misto eta konplexu bat definitu du, alderdi tekniko eta kuantitatiboen eta alderdi pertzeptibo eta kualitatiboen artean interakzioak ezarriz konponbide integralak definitzeko aukera ematen duena. Berrikuntza irekian oinarrituta dagoenez, funtsezkoa da alderdi interesdun guztiak modu aktiboan inplikatzeko.

Metodologiak zazpi urrats ditu orotara, askotan paraleloan garatzen direnak eta elkar elikatzen dutenak. Hona hemen urratsak:

1. URRATSA

ERAGILEAK ETA AZTERGAI DEN ESPAZIOA IDENTIFIKATZEA

Partaidetza adierazgarri eta askotarikoa ziurtatzeko, baterako sorkuntzako prozesuan esku hartu behar duten helize laukoitzeko eragileen tipologia identifikatu da. Era berean, toki-administrazioetako eragileekiko lankidetzari esker, espazio potentzialak identifikatu dira, haien bideragarritasunagatik eta agenda politikoan egoteagatik.

2. URRATSA

ANALISI Kuantitatibo eta kualitatiboa: TELEFONO BIDEZKO INKESTAK

Analisi kuantitatibo eta kualitatiboa, telefono bidezko inkestak erabilia, bakarrik bizi diren 55 urtetik gorakoen bakardadea/kanpoko espazio publikoak/autonomia erlazioa aztertzeke.

3. URRATSA

LANDA-LANA GARATZEA

Esku-hartzearen xede den espazioaren azterketa osoa izan dadin eta datu objektibagarriak nahiz alderdi pertzeptiboak bildu ahal izan ditzan, dagozkion landa-lanak egin dira, parte-hartzailea ez den behaketaren bidez eta kalean egindako inkesten bidez, kanpoko espazio publikoen kalitatea eta konforta ebaluatzeko, ordutegi-tarte desberdinetan eta gutxienez bi astez jarraian, lau urtarotan.

4. URRATSA

MIKROKLIMA-, GIRO- eta ERABILERA-BALDINTZAK MONITORIZATZEA

Pertsonen konfortarekin eta ongizatearekin lotutako ingurumen-parametroei dagokienez, identifikatu dira, besteak beste, erreminta erabilgarriak, neurtzen diren parametroak, aldizkakotasuna, neurketa-tresna, kopurua eta izaera. Horretarako, estazio meteorologikoak instalatu dira, aztergai den espazioaren mikroklima-, giro- eta erabilera-baldintzak monitorizatzeko. Azterketa hori osatzeko, aztergai diren espazioen konfort-simulazioak egin dira.

5. URRATSA

BATERAKO SORKUNTZAKO SAIOAK GARATZEA ADITUEKIN ETA ERREFERENTZIAKO HERRITARREKIN

Informazio horri guztiari esker, erabiltzaileekin enpatizatzeko, arazoa identifikatzeko eta bideratzeko eta baterako sorkuntzako tailerra diseinatzeko eta garatzeko beharrezkoa den testuinguruaren ezagutza holistikoa lortzen da, analisi kuantitatibo eta kualitatiboaren emaitza den informazio zehatzarekin.

Baterako sorkuntzako prozesuan, proiektuan garatutako erreminta-kutxa aplikatzen da, 4.1 apartatuan deskribatzen dena.

6. URRATSA

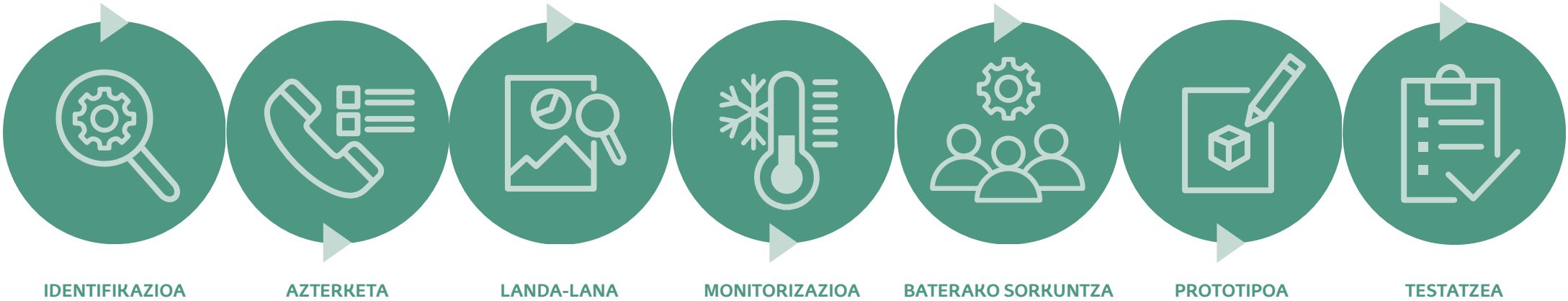
DISEINUA/PROTOTIPOA PROPOSATZEA

Baterako sorkuntzako tailerrari esker, proiektuaren alde aurreko diseinua lortzen da, eta, haren bideragarritasun tekniko, ekonomiko eta politikoa baloratu ondoren, exekuzio-proiektua garatzeko oinarria izango da.

7. URRATSA

TESTATZEA

Obrak exekutatzea ez da berez helburu bat. Aitzitik, funtsezkoa izango da landa-lana errepikatzea, egindako esku-hartzearen eragina ebaluatu eta ezarritako diseinu-jarraibideak testatu ahal izateko. Horrela, hasierako diseinuaren ahuleziak edo hobekuntza posibleak azaleratuko ditu testak, eta detektatu ez diren premia berriak erakutsiko ditu, berriro formulatzeko eta prototipoa sortzeko.

04.01

KALELAGUN ERREMINTA-KUTXA

HELBURUAK

Baterako sorkuntzako KALELAGUN erreminta-kutxaren helburua da diseinu-jarraibideen aplikazioa egituratzea espazio publiko jakin bat diseinatzeko edo eraldatzeko proiektu batean. Baterako sorkuntzako saioak behar bezala garatzeko oinarritzko tresna da erreminta-kutxa.

Gainera, aukera ematen du edonork baterako sorkuntzako prozesuetan parte hartzeko, sormena bultzatuz. Horrela, gaian adituak ez direnek hiri-diseinuari dagokionez duten ezagutzarik ezarekin lotutako oztopoak hausten laguntzen duen erreminta bat da.

ERREMINTAK

Zehazki, hauek daude erreminta-kutxan:

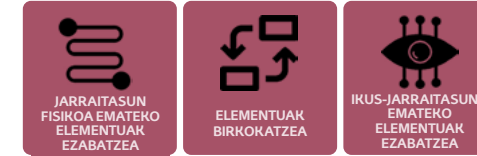
- 1) Lekuaren maketa, espazioa une oro hiru dimentsiotan bistaratzeko aukera ematen duena,
- 2) Kokalekuaren planoak, grafiko argi eta ulergarriarekin eta testu-oharrekkin,
- 3) Diseinu-jarraibideetan oinarrituta, erabakiak hartzea errazten duten Aukera Karta batzuk, aldi berean sormena estimulatzuz,
- 4) Argazki-dosier bat, azterketa-lekua bistaratzeko eta proposamenak konfiguratzeko ulermena errazteko,
- 5) Koloretako errotuladoreak, proposamenari oharra edo marrazkiak eransteko, bai eta karta berriak sartzeko ere.

Kontuan izan tailerrari hasiera eman baino lehen bisita bat egiten dela ikerketaren xede den lekura. Horregatik, saioa hortik gertu dagoen leku batean egitea komeni da. Era berean, parte-hartzaile guztiak giro erlaxatuan eta ez-hierarkikoan aritu daitezten, lana talde txikitan egitea planteatzen dugu (4-6 pertsona), sexuaren eta jatorriaren aldetik orekari helduz. Azkenik, saioa amaitzeko, adostasuna lortzera bideratutako bateratze-lan bat egiten da.

Kutxa osatzen duten erreminten artean, Aukera Kartak nabarmentzen dira, adituak ez direnek proposamenak formalizatzea errazten baitute.

Aukera Kartak 5 taldetan banatzen dira:

GR01 IBILBIGARRITASUNA - ERABILERRAZTASUN

GR02 EGONALDIA

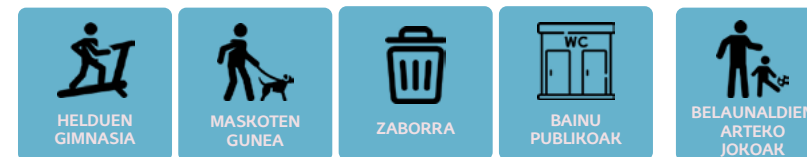
GR03 BEGETAZIOAK - URA

GR04 MATERIALAK - AKABERAK - EGITURAK

GR05 ZAINKETA - AUTOZAINKETA

GR06 ERABILERAK - EKINTZAK

GR07 TEKNOLOGIA

Helburua da baterako sorkuntzako KALELAGUN erreminta-kutxa espazio publikoetan esku hartzeko proiektuetan erabili ahal izatea, nahi ez den bakardadea prebenitzeko eta arintzeko helburu erabilgarriak txertatu eta ezarri ahal izan ditzaten.

05

DISEINU-GIDAREN EGITURA ETA EDUKIA

Gida honetan, eta lortu nahi diren helburuen arabera, kanpoaldeko harreman-espazio publikoetan bakardadean eta autonomian eragina duten faktoreak bildu dira. Informazio hori fitxa gisa egituratu da, eta kanpoaldeko espazio publikoen diseinuari buruzko jarraibideak jasotzen ditu, bakardadea arintzeko eta autonomia handitzeko.

Fitxak bost bloke nagusitan taldekatuta daude, kanpoaldeko espazioak diseinatzeko giltzarritzat identifikatu direnak: hirigintza- eta espazio-parametroak, hiri-diseinua eta autonomia, ingurune- eta konfort-parametroak, hiri-diseinua eta osasun psikosoziala eta alderdi teknologikoak (ES, AU, CN, SP eta AT siglekin identifikatu dira, hurrenez hurren).

- Hirigintza- eta espazio-parametroak [ES]
- Hiri-diseinua eta autonomia [AU]
- Ingurune- eta konfort-parametroak (CN)
- Hiri-diseinua eta osasun psikosoziala [SP]
- Alderdi teknologikoak [AT]

Jarduketa-eremu bakoitza adierazle-sistema baten bidez egituratzen da, eta sistema hori, aldi berean, behar bezala betetzeko diseinurizpide espezifikoetan banatzen da. 18 adierazle osatutako sistema bat definitu da, 60 diseinu-jarraibiderekin guztira.

Adierazle bakoitza kode alfanumeriko baten bidez definitzen du. Kode horrek zehazten ditu jarduketa-eremua (ES, AU, CN, SP, AT) eta adierazle bakoitzaren zenbaki korrelatiboa. Diseinu-jarraibideei dagokienez, horietako bakoitzari dagokion kodea errepikatzen da, eta ondoz ondoko zenbakiekin osatzen da (adib.: ES 01.01).

Adierazle eta diseinu-jarraibide bakoitzeko, fitxa bat diseinatu da, adierazlearekin eta jarraibide bakoitzarekin.

Fitxak koloreen arabera bereizi dira, dagokien jarduketa-eremuaren arabera.

Gida lau proiektu piloturekin amaitzen da, non aplikatzen diren lehen deskribatutako jarraibideak. Proiektu pilotu bakoitzean, aurrekariak (egungo egoera), ezarritako prozesua (KALELAGUN metodologia) eta lortutako konponbidea (proposamena) deskribatu dira.

Horretarako, proiektu pilotu bakoitzean KALELAGUN prozesuarekin eta metodologiarekin lotutako taula bat aurkezten da, horietako bakoitzean garatutako irismenaren check-list bati jarraituz:

01 taula. Proiektu pilotuaren metodologia-fitxa

METODOLOGIA	Telefono bidezko inkestak		☐	
	Landa-lana		☐	
	Parte-hartzaile ez den behaketa		☐	
	Konfort-inkestak kalean		☐	
	Monitorizazioa		☐	
	Simulazioak		☐	
	Baterako sor-kuntzako saioak		☐	
	Atariko diseinua		☐	
	Proposamena		☐	
ETORKIZUNEKO LANAK	Proiektua		☐	
	Eraikuntza		☐	
	Monitorizazioa		☐	
	Telefono bidezko inkestak		☐	
	Parte-hartzaile ez den behaketa		☐	
	Konfort-inkestak kalean		☐	

☐ ez da gauzatu ☒ gauzatua

Era berean, erlazio-espazio bakoitzeko, maila grafikoan, planoak, axonometria eta infografiak gehitu dira, eta diseinu-proposamen bat, kasu bakoitzean ezarritako diseinu-jarraibideak deskribatuz.

06

DISEINU-JARRAIBIDEAK

Diseinu-jarraibideak bibliografia zientifiko eta espezializatuan oinarrituta daude. Baterako sorkuntzako tailerretan esperimentatu ondoren, adituek balidatu egin dituzte, azken konfiguraziora iritsi arte.

5 kategoriatan banatuta daude:

Hirigintza- eta espazio-parametroak [ES]

Hiri-diseinua eta autonomia [AU]

Ingurune- eta konfort-parametroak [CN]

Hiri-diseinua eta osasun psikosoziala [SP]

Alderdi teknologikoak [AT]

Kategoria bakoitza, aldi berean, azpikategoriatan antolatuta dago, eta horietako bakoitza diseinu-jarraibideetan egituratu da. Guztira 18 azpikategoria eta 60 diseinu-jarraibide daude. Azpikategoria bakoitzean, helburu bat deskribatu da, gerora diseinu-jarraibide bakoitzean zehaztu dena. Horri esker, diseinu-jarraibidearen irismena hobeto ulertu eta artikulatu daiteke, kanpoaldeko espazio publikoa aldatzeko aukera emanez eta eraldaketa horiek nahi gabeko bakardadearen pertzepzioa murrizteari ekartzen dizkioten ezaugarriak eta onurak deskribatzeko modua eskainiz.

Hona hemen KALELAGUN diseinu-jarraibideak:

[ES] HIRIGINTZA- ETA ESPAZIO-
PARAMETROAK

ES 01. KALITATEA ETA
ORDEZKAGARRITASUNA

ES01.01 Espazioaren konplexutasuna ahalbidetzea

ES01.02 Hiri-espazio biziak sortzea

ES01.03 Lekuaren identitatea sustatzea

ES01.04 Lehendik dagoena nabarmentzea eta ondarea identifikazio-ikurtzat gordetzea

ES01.05 Paisaiak irudikatzea (naturalak eta/edo hirikoak)

ES 02. ESKALA

ES02.01 Hiri-diseinua etxeko eskalan [espazioen eskala/dimentsioa]

ES02.002 Hiria 4 km/h-ko abiaduran [oinez joateko abiaduran]

ES 03. ESPAZIOEN MALGUTASUNA ETA
ERABILGARRITASUNA

ES03.01 Espazio publikoaren erabilera iraunkorra bermatzea

ES03.02 Interakzioa bultzatzea aisialdi-eremuetan aniztasuna txertatuz

ES03.03 Hiri-altzarien askotariko konfigurazioak sortzea

ES03.04 Esperientzia partekatuak sortzea

ES03.05 Jarduera fisikoak eta esperimentaziokoak sartzea

ES03.06 Ohitura osasungarriak praktikatzea

ES 04. HURBILEKO MERKATARITZA

ES04.01 Behe-solairuko lokalak berraktibatzea

ES04.02 Bizilagunen eta hurbileko merkataritzaren arteko harremana

[AU] HIRI-DISEINUA ETA AUTONOMIA

AU01. EGOKIGARRITASUNA eta
ESTALTZIALTASUNA

AU01.01 Espazioen jabetze publikoa pribatuaren aurrean

AU01.02 Espazio publikoa lehenestea egonaldirako leku gisa, eta ez pasabideko leku gisa

AU01.03 Erabilera mistoko egonaldi-eremuak

AU02. EKIPAMENDUAK ETA AZPIEGITURA

AU02.01 Espazio publikoan mota eta erabilera espezifikoak definitzea

AU02.02 Banaketa hiri-ehunean; hurbiltasuna

AU03. IBILGARRITASUNA ETA
SEGURTASUNA

AU03.01 Ibilbide eta espazio osasungarri eta funtzionalak sortzea

AU03.02 Irisgarritasun unibertsala bermatzea

AU03.03 Ibilbide irisgarriak eta mantentze onekoak bermatzea

AU03.04 Segurtasuna sumatzea

AU03.05 Aurreratzeko mekanismoak txertatzea [konbentzitzea]

[CN] INGURUNE- ETA KONFORT-
PARAMETROAK

CN 01. ARGIZTAPENA

CN01.01 Argiztapen naturala eta/edo artifiziala espazio publikora egokitzea

CN01.02 Gaueko argiztapena behar bezala egokitzea

CN 02. KONFORT AKUSTIKOA

CN02.01 Kutsadura akustikoa saihestea

CN02.02 Bide publikoan ibilgailuen abiadura murriztea

CN 03. KONFORT HIGROTERMIKOA

CN03.01 Tenperatura erregulatzea (Itzalak/Argi-kontrola)

CN03.02 Itzala bermatzea eguzki-babeserako elementuen bidez (naturalak izan ala ez)

CN03.03 Hezetasun erlatiboa murriztea

CN03.04 Tenperatura erradiatzailea arintzea

CN 04. AIREAREN KALITATEA ETA KLIMA-
ALDAKETA

CN04.01 Haizearen kantitatearen eta

kalitatearen azterketa

CN04.02 Aire-kalitate optimoa bermatzea

CN4.03 Gas-emisioak murriztea

[SP] IRI-DISEINUA ETA OSASUN
PSIKOSOZIALA

SP 01. PERTZEPZIO-ALDERDIAK ETA
INGURUNE-ESTIMULUAK, MATERIALAK ETA
AKABERAK (TESTURAK ETA KOLOREAK)

SP01.01 Zoladura eta altzarietako materialen eta ertz bero eta bigunen aurrealdean erabilera sustatzea

SP01.02 Hainbat testura eta/edo koloretako zoladuren erabilera erraztea

SP01.03 Tokiko materialen erabilera lehenestea

SP01.04 Lekuaren identitatea adierazten duten materialak lehenestea

SP01.05 Kolorimetriaren garrantzia hiri-espazioan

SP 02 PERTZEPZIO-ALDERDIAK ETA
INGURUNE-ESTIMULUAK, IKUSPEGIAK ETA
SOINUAK

SP02.01 Ikusizko harremanak ahalbidetzea

SP02.02 Soinu naturalak (hegaztiak, ura...) txertatzea

SP02.03 Ingurune-zarata egokia bermatzea

SP 03 EKOLOGIA ETA NATURA [LANDAREAK
eta URA]

SP03.01 Landare autoktonoak dituzten berdeguneak lehenestea

SP03.02 Espazio urdinak txertatzea (iturriak, ur-xaflak, etab.)

SP03.03 Espazio publikoan landareekin eta/edo loreekin usainak txertatzea

SP03.04 Ondare ekologikoa

SP.04 ZAINTZAK ETA OSASUN
PSIKOSOZIALA

SP04.01 Espazio publikoan maskotak zaintzen uztea

SP04.02 Eskuragarri dauden iturriak instalatzea

SP04.03 Pertsonen zaintza bultzatzea

SP04.04 Garraio-geltokietan sistema irisgarriak sartzea

SP04.05 Eskuragarri dauden iturriak instalatzea

SP04.06 Loreak eta landareak zaintzea
sustatzea [baratzezaintza]

SP04.07 Lorategiak eta loreontziak altuera
irisgarrian instalatzea, zaintzea errazteko

[AT] HIRI-ESPAZIOAREN ALDERDI
TEKNOLOGIKOAK

AT 01 KONEKTAGARRITASUNA

AT01.01 Interneterako sarbidea hiri-espazioan

AT 02 APLIKAZIOAK

AT02.01 Hiri-espazioan segurtasun-pertzepzioa
handitzen duten elementu teknologikoak
txertatzea

AT02.02 Argiztapen digitala erabiltzea

AT 03 GAILUAK

AT03.01 Hiri-espazioan elementu digitalak
txertatzea, zerbitzu interaktiboak sustatuz

AT03.02 Tresna teknologikoak eta sare sozialak
erabiltzea

06.01
DISEINU-JARRAIBIDEEN FITXAK

HIRIGINTZA- ETA ESPAZIO- PARAMETROAK

ES 01

KALITATEA ETA ORDEZKAGARRITASUNA

Sormen-kalitateko espazio publiko bat diseinatzeak –erakusketa hutsaz harago– balioa ematen dio hiri-espazioari, eta kanpoko erakargarritasuna hobetzen du. Aldi berean, erabiltzaileen tokiko identitatea indartzen du, harreman-eredu berriak sortuz eta bakardadea minimizatuz.

ES01.01 Espazioaren konplexutasuna ahalbidetzea

Espazioaren diseinuak erabilera eta jarduera anitzetarako ingurune askotarikoa sortzea bilatuko du. Horrela, profil desberdinetako pertsonen gozatu ahal izango dute aldi berean, interakzioak sustatuz. Gomendagarria da espazioak konbinatzea, besteak beste, jolas-eremuak eta irakurtzeko, sozializatzeko eta naturarekin konektatzeko espazioak.

ES01.02 Hiri-espazio biziak sortzea

Hiri-fronte aktiboak sortzea, jarduera ugaritarako aukera ematen dutenak, hala nola tokiko merkataritza, aisia, ostalaritza, udal-lokalak, lokal komunitarioak, etab. Horrek segurtasun-pertzepzioa areagotuko du, eta hala haien erabilera sustatuko.

ES01.03 Lekuaren identitatea sustatzea

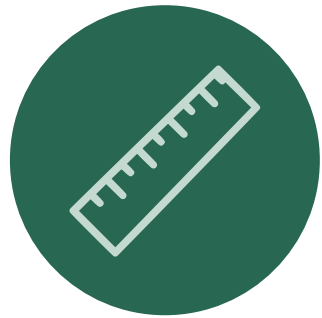
Leku/gune bakoitzaren historia eta identitatea ulertuz eta berrinterpretatuz diseinatzea, konponbide unibertsalak saihestuz. Horrela, espazioa propiotzat aitortzea bultzatzen da, eta pertenezia-sentimendua indartzen da.

ES01.04 Lehendik dagoena nabarmentzea eta ondarea identifikazio-ikur gisa gordetzea

Lehendik dagoena integratzea, grafismoa identitate-ikurtzat erabiliz; esate baterako, arte urbanoa buruhormetan eta mehelinetan.

ES01.05 Paisaiak irudikatzea (naturalak eta/edo hirikoak)

Paisaia abegikorra osatzen duten elementu arkitektonikoak, artistikoak eta naturalak txertatzea; behe-solairuak eta fatxada-aurrealdeak biziberritzea, naturarekiko interakzioa ahalbidetzen duten elementu begetalak txertatuz, bistak irekiz, eta abar; artea eta konponbide efimeroak baliatzea esku-hartzeen bideragarritasuna, diseinuaren eta erabileraren interakzioa, proposatutakoaren malgutasuna eta abar indartzeko.

GIZA ESKALA

46

Espazioaren, erabileraren eta mugikortasunaren kalitatea bermatzea, pertsonen ezaugarri fisiko eta psikikoei arreta berezia eskainiz. Horrela, segurtasunik ezaren eta isolamenduaren pertzepzioa mugatzen da, eta, beraz, bakardadearena.

ES02.01 Hiri-diseinua etxeko eskalan [espazioen eskala/dimentsioa]

Hiri-espazioa giza eskalan diseinatuz gero, orientazioa nahiz lasaitasun- eta segurtasun-sentsazioak errazten dira, espazio jakin baten pertzepzioa hobetzen duten landare- eta altzari-elementuak txertatuz, bisualak irekiz eta eremu eta azpiespazio bereziak eta interkonektatuak soilduz.

ES02.02 Hiria 4 km/h-ko abiaduran [oinez joateko abiaduran]

Hiri-espazioa behatzeko abiadura moteltzea, zentzumenak eta estimuluak sustatuz eta behar den etxeko eskala emanez, hiri-paisaia autoen abiadurara egokitu ordez.

ESPAZIOEN MALGUTASUNA ETA ERABILGARRITASUNA

Kanpoko espazioaren erabilera osoa ahalbidetzea, mugikortasuna handituz, istripu-arriskua mugatuz eta harreman sozialak eta kirolak aire zabalean praktikatzea bultzatuz. Horrela, segurtasun-pertzepzioa areagotu eta bakardadearen pertzepzioa murriztu daiteke.

ES03.01 Espazio publikoaren erabilera iraunkorra bermatzea

Urte osoan zehar espazioaren erabilera optimizatzen duten elementuak hornitzea eta banatzea, meteorologiaren eta beste ingurumen- eta denbora-faktore batzuen eragina minimizatuz. Zirkulazioa oztopa ez dezaten hautatzea elementuak nahiz haien izatea eta kokapena. Gainera, eguzkitan nahiz itzalean egoteko aukera emango da.

ES03.02 Interakzioa bultzatzea aisialdi-eremuetan aniztasuna txertatuz

Estalitako eremuak gehitzea, eserlekuen eta egonaldi-mahaien erabileran aukera desberdinak ematea, haien orientazioa aztertuz, bai eta aisialdi-eremuetan zenbait erabilera izatea.

ES03.03 Hiri-altzarien askotariko konfigurazio balioaniztunak sortzea

Eserlekuen eta atseden-eremuen tipologia eta antolaera aldatzea, gizabanako bakoitza bakarrik, lagunduta nahiz taldean egon ahal izateko.

ES03.04 Esperientzia partekatutakoak sortzea

Eserlekuak isolatuak eta lerroka jartzea saihestea eta harreman-guneak sortzea sustatzen duten askotariko konfigurazioak bultzatzea. Horrela, pertsonen arteko interakzioa errazten da, ezagunak izan ala ez, bakarrik egoteko aukera mugatu gabe.

ES03.05 Aire zabaleko jarduera fisikoak eta esperimentaziokoak sartzea

Aire zabalean egiteko moduko askotariko jarduerak fisikoa sustatzea, paseatzeko guneak, bizikleta-erreiak, ariketa-makinak eta abar txertatuz. Horrela, pertsona bakoitzak, bere lehentasunen, adinaren, trebetasunen eta erresistentziaren arabera, jarduera fisikoetan eta kirol-jardueretan parte hartu ahal izango du, pertsonen arteko harremanak sustatuko dituen bizikidetza-giroan.

ES03.06 Ohitura osasungarriak praktikatzea

Espazio publikoa hiriko/auzoko kirol-azpiegitura publikoaren parte dela ulertzea. Kirola espazio publikoan praktikatzeko hiria edo auzoa testuinguru erakargarriago, osasungarriago eta irisgarriago bihurtzen du.

47

HURBILEKO MERKATARITZA

Garapen ekonomiko eta kulturalen inbertitzeak esan nahi du espazio publikoan inbertitzea, pertsonen gizarte-loturak sendotzea eta hiri-espazioa aberastea, bizitza zibikoarekin, kulturalarekin, aisialdikoarekin eta ekonomikoarekin zuzenean lotzen dena.

ES04.01 Behe-solairuko lokalak berraktibatzea

Behe-solairuko lokalen erabilera-maila ebaluatzea, bai eta haien titulartasuna ere, eta lokal horiek merkataritza- edo komunitate-helburuetarako biziberritzea errazten duten ekintzak proposatzea, lokalak administratzeko estrategiak eta birgaitze-modalitateak ezarriz.

ES04.02 Bizilagunen eta hurbileko merkataritzaren arteko harremana

Hurbileko merkataritza biziberritzeko eta kudeatzeko prozesuan komunitatea inplikatuko duten ekintzak kontuan hartzea, bizilagunen eta pertinentzia-zentzuaren arteko harremanak indartzeko asmoz.

AU 01

EGOKIGARRITASUNA ETA
ESTALTZIALITASUNA

Ibilgailuen inbasioari aurre egitea eta adinekoentzat atseginoak eta sostengarriagoak diren konponbideak ezartzea, espazio publikoa hainbat gizarte- eta kultura-esparrutan bermatuz, hartaz jabetzeko eta baliatzeko aukera izan dadin.

AU01.01 Espazioen jabetze publikoa
pribatuaren aurrean

Espazio publikoan aparkatzera bideratutako lur gaineko plazak kentzea, espazio hori libratzeko eta herritarrentzat berreskuratzeko. Ibilgailu pribatuek etengabe okupatzen dituzte galtzadak non-nahi. Hori dela eta, espazio publiko hori erabiltzeko aukera murriztu egiten da, eta berezko dituen jarduerak bertan bete-betean garatzea eragozten du, hala nola egonaldia, desplazamendua eta gizarte-harremanak.

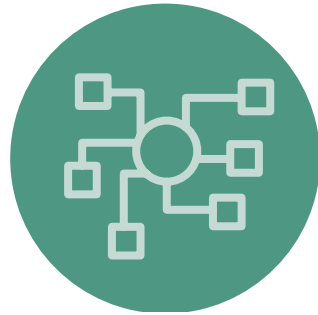
AU01.02 Espazio publikoa lehenestea
egonaldirako leku gisa, eta ez pasabideko leku gisa

Espazioa optimizatzea, jarduera- eta egonaldi-gune bihurtu ahal izateko, igarobide hutsa izan beharrean. Beharrezkoa da espazio publikoa gozamenerako eta ekintzarako gunetzat hartzea, eguneroko jarduerak modu irekian garatu ahal izateko.

AU01.03 Erabilera mistoko egonaldi-eremuak

Egonaldi-eremuen dibertsitatea bultzatzea, espazio publikoa mundu guztiarentzat inklusiboa, irekia eta atsedeen-eremuak eta pertsonen presentzia, jolas eta ariketa-jarduerak, lorategial eta abar ahal den neurrian integratuz.

AU 02

EKIPAMENDUAK ETA AZPIEGITURA

Hiri-espazioan bizitza sortzen duten ekonomia-, kultura- eta jolas-jarduerak sustatzea.

AU02.01 Espazio publikoan mota eta erabilera espezifikokoak definitzea

Hiri-espazioaren hausnarketan eta diseinuan birsorkuntza hutsetik harago joatea, hurbileko ingurunea integratuz irisgarritasuna eta erabilgarritasuna hobetzeko, eta alternatibak nahiz zerbitzu osagarriak proposatuz, hala nola komun publikoak, farmaziak, osasun-zerbitzuak edo taxi partekatuak. Rudeaketa-ereduak definitzea, kasuaren arabera.

AU02.02 Banaketa hiri-ehunean; hurbiltasuna

Harreman-espazio bakoitzaren inguruan eskura dauden baliabideak eta zerbitzuak aztertzea, zaintzari eta autozaintzari, hurbileko erosketarako sarbideari eta garraio publikoari laguntzeko zerbitzuak dauden zehazteko. Neurriak ezarri behar dira alderdi defizitarioak hobetzeko, azken finean espazioen erabilera mugatzen baitute.

AU 03

IBILGARRITASUNA ETA SEGURTASUNA

Espazio publikoak eskainitako mugikortasunak eta segurtasunak bizitza-estilo aktiboa –eta, beraz, osasungarria– bermatzen dute. Hiri-espazio osoan zehar arintasunez eta jarraitutasunez mugitzeko aukera emateaz gain; bereziki adinekoei. Hau da, ibilgarritasuna bultzatzea eta erabateko segurtasuna bermatzeak kalitatezko espazio bihurtzen du.

AU03.01 Ibilbide eta espazio osasungarri eta funtzionalak sortzea

Arkitektura-oztopo guztiak kentzea eta material eta argiztapen egokiak erabiltzea. Nahitaezkoa da eremu bakoitza elkarrekin lotutako espazio-sare batean txertatzea, ibilbide osasungarriak sortzearen eta espazio desberdinen funtzionaltasuna hobetzearen.

AU03.02 Irisgarritasun unibertsala bermatzea

Espazio publikoan, lehenetsia ematea oinezkoentzako ibilbide irisgarriari, halakoak ez diren estatik bereiziz.

AU03.03 Ibilbide irisgarriak eta mantentze onekoak bermatzea

Espazio bakoitzaren urbanizazioak –bereziki sarbide-eremuetan– diseinu egokia izango duela bermatzea, arkitektura-oztoporik gabeko ibilbideak, mantentze-maila egokia eta gainazal irristagaitzak bermatzeko.

AU03.04 Segurtasuna sumatzea eta espazioaren pertzepzioa hobetzea

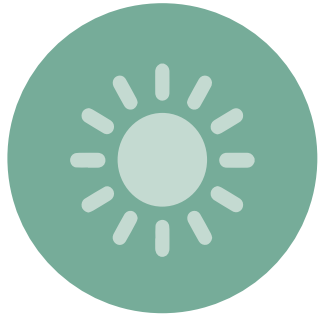
Elementuak eta landaredia txertatuko dituen diseinua garatzea, eremuen ikusgaitasuna ez oztopatzeko eta, horrela, gizarte-kontrola errazteko. Diseinu horrekin batera, argiztapen egokia instalatuko da, espazio ilunak eta hondar-espazioak ez sortzeko.

AU03.05 Aurreratzeko mekanismoak txertatzea [konbentzitzea]

Espazioan deitzeko botoiak instalatzea, jazarpenaren eta sexu-indarkeriaren kasuetan laguntza-zerbitzuak errazteko.

INGURUNE-
ETA KONFORT-
PARAMETROAK

CN 01

ARGIZTAPENA

Hiri-argiztapen optimoak nortasuna ematen dio inguruneari, merkataritza-, gizarte- eta kultura-jardue-
ra bultzatuz. Halaber, oinezkoak ibiltzeko baldintza egokiak bermatzen ditu, eta hiri-espazio seguruak eta
erosoak sortzen ditu gauean eta egunean zehar. Argi naturalik gabeko orduetan istripuak murrizteaz gain.

**CN01.01 Argiztapen naturala eta/edo artifizia-
laren espazio publikora egokitzea**
Diseinu- eta landaredi-elementuen mota eta kokapena hautatzea, argiztapen naturala eta/edo
artifiziala ez oztopatzeko moduan, presentzia-de-
tektagailuek eta/edo, hala badagokio, programatu-
tako argiztapenak babestutako argiztapen lausoa bermatuz.

**CN01.02 Gaueko argiztapena behar bezala
egokitzea**
Argi-kutsadura saihestea eta gaueko ingurunea iturri artifizialetatik eratorritako alferrikako argitasu-
netik babestea. Espazio publikoek ezin dute gauez izan egunez duten itxura bera, argi-kutsadurak ze-
ruaren ikuspegian eragindako efektu negatiboak prebenitzeko.

CN 02

KONFORT AKUSTIKOA

Zentzumen-funtzioak murriztu egiten dira zahartze-
arekin, eta konfort akustikoa faktore garrantzitsua da adinekoen ongizaterako.

CN02.01 Kutsadura akustikoa saihestea
Alde batetik, zarataren aurkako hesi-lana egiten du-
ten elementuak –naturalak nahiz artifizialak– txer-
tatzea; eta, bestetik, soinu-giro atsegina eta familia-
rra sortzen dutenak, hala nola haizearekin mugitzen
diren ur- edo eskultura-iturriak.

**CN02.02 Bide publikoan ibilgailuen abiadura
murriztea**
Bide publikoan ibilgailuen iragatea eta abiadura mugatzea eta murriztea, espazio publikoaren erabi-
leran oinezkoak lehenetsita, bai eta zarata xurgatzen duten zoladura erabiltzea ere, inpaktu akustikoa murrizteko.

KONFORT HIGROTERMIKO

58

Konfort termikoa hobetzeak adineko pertsonen espazio publikoaren erabilera eta egonaldia errazten ditu, bai eta bertan hainbat jarduera garatzea ere.

CN03.01 Temperatura erregulatzea (Itzalak/Argi-kontrola)

Urtaro desberdinetan zehar mikroklima erregulatze-ko aukera ematen duten elementuak ezartzea, hala nola beroa arintzen duen landaredia eta inertzia termikorako ahalmena duten materialak.

CN03.02 Itzala bermatzea eguzki-babeserako elementuen bidez (naturalak izan ala ez)

Itzalguneak eta eguzkia babesteko elementu malguak erabiltzea (oihal mugigarriak, landare hostorrorrak, etab.)

CN03.03 Hezetasun erlatiboa murriztea

Ur-elementuak erabiltzea hezetasuna murrizteko mekanismo gisa, banaketa eta funtzionamendu egokia definituz, zaintza eta aisia errazteaz gain, urtaro desberdinetan temperatura arintzen laguntzeko.

CN03.04 Temperatura erradiatzailea arintzea

Zoladura eta altzarietarako temperatura erradiatzailea erregulatzen duten materialak hautatzea, urtaro bakoitzean hotz- edo bero-sentsazioa areagotu ez dadin. Era berean, landaredi-elementuak hautatuz eta antolatuz, eguzki-erradiazioa murriztu behar da, gainazalak gehiegi hoztea edo berotzea prebenitzeko.

AIREAREN KALITATEA ETA KLIMA-ALDAKETA

Airearen kalitateak eta klima-aldaketaren efektuek eragin zuzena dute adinekoen osasunean. Eragin horiek arintzeak eta murrizteak adinekoen bizikaltatea espazio publikoan hobetzea dakar.

CN04.01 Haizearen kantitatearen eta kalitatearen azterketa

Haizeak urtaro desberdinetan duen portaerari buruzko azterketa bat egitea eta haizeak harreman-eremuan duen inpaktua murrizten duten elementu artifizialak nahiz landaredia jartzea.

CN04.02 Aire-kalitate optimoa bermatzea

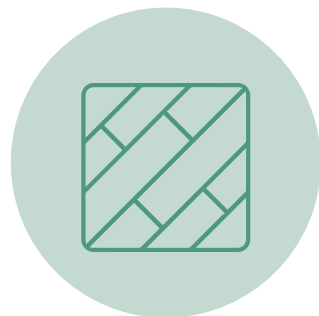
Hiriko airearen kalitatea hobetzea eta hiri-mugikortasuneko plan berriak ezartzea, eta hartarako, oinez, bizikletaz nahiz garraio publikoz desplazatzea sustatuz, gutxiago kutsatzen duten beste garraio-mota batzuk lehenestea ibilgailu pribatuaren kaltetan.

CN4.03 Gas-emisioak murriztea

Atmosferako berotegi-efektuko emisioak (BEG) murrizteko eta klima-aldaketa arintzeko jarduketa estrategikoak txertatzea, XXI. mendean gizateriak dituen erronka handienetako bat izanik.

59

**HIRI-DISEINUA
ETA OSASUN
PSIKOSOZIALA**

PERTZEPZIO-ALDERDIAK ETA INGURUNE-ESTIMULUAK I: MATERIALAK ETA AKABERAK (TESTURAK ETA KOLOREAK)

Materialen, testuren eta koloreen konbinazioak eragin positiboa edo negatiboa du ingurune publikoan eta bertan bizi diren adinekoengan, espazioaren pertzepzioa eta emozioen ebokazioa baldintzatzen baititu. Materialen testurek eta koloreek ukimena estimulatzten dute; horregatik, oso garrantzitsua da arreta handia jartzea material eta akabera bakoitza hautatzean.

SP01.01 Zoladura eta altzarietako materialen eta ertz bero eta bigunen aurrealdean erabilera sustatzea

Material beroak erabiltzea, harrera-sentsazioak eragiten dituztenak, istripuen arriskua murrizten dutenak eta konfort-sentsazioa indartzen dutenak, era horretan zistitis motako gaixotasunen arriskua mugatzeko. Lehentasuna ematea bizkardun eta beso-euskarri zureko eserlekuei, adinekoak erosoago egon daitezten.

SP01.02 Hainbat testura eta/edo koloretako zoladuren erabilera erraztea

Testura edo kolore desberdineko zoladurak erabiltzea giroak bereizteko, erabiltzaileengan esperientzia desberdinak eragiteko, espazio publikoa aberasteko eta leku bateko erreferentziak ezartzeko.

SP01.03 Tokiko materialen erabilera lehenestea

Material autoktonoak eta erabiltzaileentzat familiarak direnak erabiltzea, harreman-espazioa proptotzat eta abegikortzat har dezaten. Horrela, egonaldi eroso errazten da, deserosotasunik sortzen ez duena eta pertsonen espazio horretatik kanpokoak direla sentiarazten ez diena, baizik eta kontrako sentsazioa.

SP01.04 Lekuaren identitatea adierazten duten materialak lehenestea

Leku/espazio bakoitzaren historia iradokitzen duten altzari- eta dekorazio-elementuak erabiltzea, ezagutza errazteko eta pertenezia-sentimendua indartzeko.

SP01.05 Kolorimetriaren garrantzia hiri-espazioan

Kolore beroak kolore biziagoekin uztartzea proposatzen da, espazioan orientatzea errazteko, giro ugari sortzeko eta askotariko egonaldiak ahalbidetzeko, hainbat aldartetara egokitzen direnak, pertsonen aniztasunari eta bizitzako fase desberdinei egokituta.

PERTZEPZIO-ALDERDIAK ETA INGURUNE-ESTIMULUAK II: IKUSPEGIAK ETA SOINUAK

Hiri-espazioan sumatzen diren estimulurik handienak ikuspegiarekin lotuta daude. Espazioan mugitzen garen, gure begirada zentratzen da kalean gertatzen den hartan; horregatik, estimulua eremu hartan kontzentratu behar dira, esperientzia aberasgarriak eta aktiboak bermatzeko.

Ahaztu behar ez den beste zentzumenetako bat entzumena da, gaur egun kutsadura akustiko handiaren mailak jasaten baititugu hiriguneetan. Hori dela eta, zaraten inpaktua arintzen lagundu behar dugu, konfort-espazio eta -paisaia akustikoak sortuz.

SP02.01 Ikusizko harremanak ahalbidetzea

Paisaiarekin eta naturarekin ikusizko harremanak ezartzea ahalbidetuko duten espazio irekiak sortzea, lasaitasun-sentsazioak eta segurtasun-pertzepzioa sortzeko, emozio positiboak indartzeko.

SP02.02 Soinu naturalak (hegaztiak, ura...) txertatzea

Landaredia landatzea hegaztien eta animalien presentzia sustatzeko; eta ur-iturriak instalatzea inguruan soinu atseginak entzun ahal izateko. Landaredia eta ura egoteak fauna erakartzea eta babestea dakar, eta balio erantsia dakarkio espazio publikoari ere, bizigarriago bihurtzen baitu, konfort termikoa erregulatzeaz gain.

SP02.03 Ingurune-zarata egokia bermatzea

Mugikortasun jasangarriko ereduaren eta naturaren ardatzutako konponbideetan oinarritutako konponbideak inplementatzea, ingurune-zarata murrizteko; bereziki, ibilgailuen trafikoari dagokionez.

EKOLOGIA ETA NATURA [LANDAREAK ETA URA]

Espazio publikoa (bir)naturalizatzek onurak dakartza, adinekoentzat ez ezik, ingurumenarentzat eta hiri-espazioaren pertzepzioarentzat ere, paisaia eta adinekoen bizi-kalitatea hobetuz, ingurune osasungarriagoa eta atsegina eskaintzen baitu.

SP03.01 Landare autoktonoak dituzten berdeguneak lehenestea

Landaredi autoktonoa txertatzea hiri-ekosisteman biodibertsitatea sustatzeko, bai eta erabiltzaileek zaindu eta gozatu ditzaketen lore eta landare aromatikoak ere.

SP03.02 Espazio urdinak txertatzea (iturriak, ur-xaflak, etab.)

Ur-iturriak, -xaflak eta -zurrustak instalatzea, hidratatzeko eta egun beroetan ingurune erosoak sortzeko.

SP03.03 Espazio publikoan landareekin eta/edo loreekin usainak txertatzea

Landaredia hautatzean, oso garrantzitsua da ongi-zate-sentsazioa indartzen duten usain familiarak dituzten landareak eta loreak erabiltzea. Usainak nahastea saihestu behar da espazio bereko zatiak edo espazio desberdin eta interkonektatuak bereizteko.

SP03.04 Ondare ekologikoa eta paisaia-ondarea zaintzea

Sistema naturalak eta paisaiaren ezaugarriak: ikuspegiak, eskala eta dimentsioa espazio publikotik babestu beharreko ondarearen parte dira, bertan bizi diren adinekoen memoria osatzen baitute.

ZAINTZAK ETA OSASUN PSIKOSOZIALA

Zaintzak pertsonen bizi-kalitatea hobetzea dakar, eta balio sozial/espaziala ematen dio espazio publikoari, eta hala, herritarren parte-hartzea sustatzen du eta isolamendua eta bakardadea murrizten du.

SP04.01 Espazio publikoan maskotak zaintzen uztea

Espazio publikoan maskotak zaintzea erraztea, zaintzeaz gain beren burua zaintzeko eta beste pertsona batzuekin harremanak izateko aukera izan dezaten.

SP04.02 Eskuragarri dauden iturriak instalatzea

Maskotentzat eta espazio berezietan eskuragarri dauden iturriak instalatzea.

SP04.03 Pertsonen zaintza bultzatzea

Irisgarritasun unibertsala eta erraz zirkulatzen moduko bermatzea, espaloiak zabalduz eta eserlekuak eta/edo euskarri iskiatikoak gehituz eguneko zentroetarako sarbideetan.

SP04.04 Garraio-geltokietan sistema irisgarriak gehitzea

Piktogramak gehitzea hiriko seinaleetan, eta informazio irisgarriko botoia gor zeinatzailentzat garraio-geltokietan.

SP04.05 Komun publikoen instalazioa txertatzea

Komun publikoak jartzea, helduentzako aldagailuak dituztenak, eta aulkidun mahaia espazio publikoan eta parkeetan.

SP04.06 Loreak eta landareak zaintzea sustatzea [baratzezaintza]

Interakzio-espazioetan, landareak, loreak –eta, egokia denean, baratzeak– zaintzen laguntzen duten eremuak eta elementuak hornitzea, edonork zaintzeko modukoak, pertsonen arteko harremanak sustatzeko.

SP04.07 Lorategiak eta loreontziak altuera irisgarrian instalatzea, zaintzea errazteko

Loreontziak eta/edo baratzeak bertako zurez egindakoak izango dira, eta kokatuko dira makurtu beharrik gabe lan egin ahal izateko moduan, gurpildun aulki batetik edo haur baten altueratik. Gainera, garrantzitsua da espazio horiek belaunaldien arteko harremanak sustatzen dituzten jarduerak antolatzearekin osatzea.

**HIRI-ESPAZIOAREN
ALDERDI
TEKNOLOGIKOAK**

AT 01

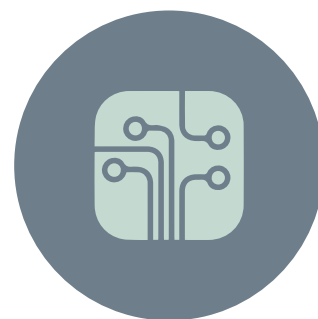
KONEKTAGARRITASUNA

Hiri-espazioan konektagarritasun ona erabiltzeak aukera ematen die adinekoei beste pertsona edo talde batzuekin konektatzeko, eta hala, haien bizitzaren independentzia eta harremanak areagotzen eta hobetzen dituzte.

AT01.01 Interneterako sarbidea hiri-espazioan

Doako sarbideko wifi-sare bat hornitzea interakzio-eremuan, konektagarritasuna osatuz gailuak kargatzea erraztuko duten altzariekin (mahaiak, eserlekuak eta zutabeak), era horretan etxetik kanpo ere komunikatzeko aukera emateko.

AT 02

APLIKAZIOAK

Adineko pertsonen segurtasuna eskaintzea eta bermatzea zahartzearen prozesu naturalak eragindako gabeziak arintzeko, kanpoko espazio publikoan segurtasunarekin lotutako teknologiak instalatuz.

AT02.01 Hiri-espazioan segurtasun-pertzepzioa handitzen duten elementu teknologikoak txertatzea

Osasun-, jazarpen- eta sexu-indarkeriari eta edozein arrisku-egoera edo mehatxu-pertzepziori dagokien laguntza ematen duten elementu teknologikoak txertatzea.

AT02.02 Argiztapen digitala erabiltzea

Argiztapen digitala erabiltzea energiaren xahuketa minimizatzeko eta segurtasun-sentsazioa hobetzeko.

AT 03

GAILUAK

Harremanetarako kanpo-espazioan teknologia-aparatuen erabilera txertatzea, gizarte mailako parte-hartzea sustatzeko eta laguntzeko.

AT03.01 Hiri-espazioan elementu digitalak txertatzea, zerbitzu interaktiboak sustatuz

Hainbat zerbitzu interaktibo eskaintzen dituzten elementu digitalak –totemak, pantailak...– gehitzea. Zerbitzuak izan daitezke, besteak beste, kultura-ekitaldiei buruzko informazioa, lehendik dauden nahiz pertsonalizatu diren ibilbide osasun-garriak, karta-jokoak eta antzeko jarduerak, aire zabaleko kirol-ikastaroak, etab.

AT03.02 Tresna teknologikoak eta sare sozialak erabiltzea

Instalazioen eta zerbitzuen irisgarritasuna hobetzeko, egonleketan gailuak eta teknologia berriak txertatzea, pertsona guztiek haiekin interakzioa izateko eta haiek erabili ahal izateko moduan.

07

PROIEKTU PILOTUAK

Jarraian aurkeztuko diren diseinu-proposamenek gida honetan jasotako esku-hartze metodologia eta diseinu-jarraibideak nola aplikatzen diren adibidetzen dute, eta aurrera begira, haien aplikazioa eta erreplikagarritasuna erraztea dute helburu.

Aukeratutako 3 proiektu pilotuek erreferentzia-lurraldeko kanpoko espazio publikoen ohiko tipologiak dituzte, eta lurraldea osatzen duten inguruneak hartzen dituzte barne:

- Kalea
- Hiri-inguruneko plaza
- Auzoko plaza
- Parkea

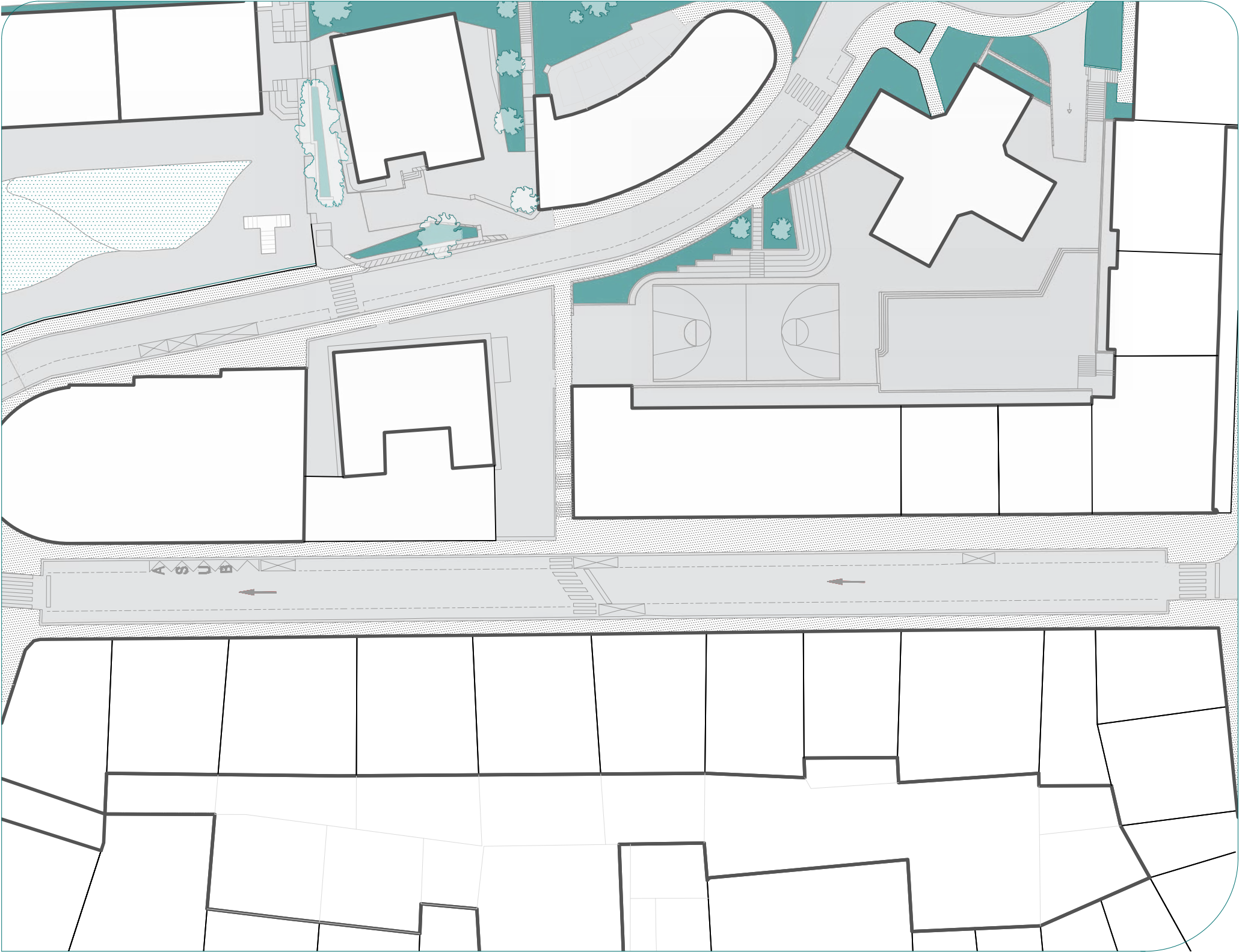
Diseinu-proposamen guztiak KALELAGUN esku-hartze metodologia gutxiago edo gehiago aplikatzearen emaitza izan dira (4. atala).

AURREKARIAK

Gaur egun, ibilgailuen zirkulazioa duen kalea da, udalerria luzetara zeharkatzen eta lotzen duena. Urbanizazioa konbentzionala da; ibilgailu pribatua du erreferentziazko elementu nagusia, eta hala, egoiliarren segurtasuna eta bizi-kalitatea alde batera uzteaz gain, kalte egiten die beste garraiobide batzuen erabiltzaileei.

Udalerrietako erdigunetik kanpo dauden eremu gehienetan gertatzen den bezala, hurbileko merkataritza pixkanaka desagertzen ari da. Horrek, aurretik aipatutako mugikortasun-ereduarekin batera, nabarmen murrizten du kaleak bizikidetzatza- eta hurbiltasun-espazio gisa irudikatzeko aukera.

Kasu honetan, aurretiazko berrurbanizazio proiektu bat zegoen, erabiltzaileen kaltetan, errepideko trafikoa zuten kaleen diseinu-eredu tradizionalei jarraitzen ziena.

PROZESUA

METODOLOGIA	Telefono bidezko inkestak		
	Landa-lana		
	Parte-hartzaile ez den behaketa		
	Konfort-inkestak kalean		
	Monitorizazioa		
	Simulazioak		
	Baterako sor-kuntzako saioak		
	Atariko diseinua		
ETORKIZUNEKO LANAK	Proposamena		
	Proiektua		
	Eraikuntza		
	Monitorizazioa		
	Telefono bidezko inkestak		
	Parte-hartzaile ez den behaketa		
	Konfort-inkestak kalean		

ez da gauzatu gauzatua

KONPONBIDEA

Proposatzen den proiektuaren helburua da kalea herritarrei itzultzea eta kaleak duen hiri-mailako esanahia iragate hutsetik harago hedatzea, egonaldiak, topaketak, harremanak eta aire zabaleko jarduerak bultzatuz.

Oro har, diseinu estandarra saihestu nahi izan da, bai kalearen beraren konfigurazioa eta galtzadaren eta espaloiareneko harremana birplanteatuz, baita ingurunearen ezaugarriei arreta handiz erreparatuz ere, bereziki, ertzeko eraikinetako behe-solairuen eta atarien erabilerak kontuan hartuz.

Proposatzen da espaloiak leku estrategikoetan zabaltzea, saltokietatik edota etxebizitzetako atarietatik gertu dauden eremuetan. Ibilgailuen trafikoa arintzeaz gain, zabaltze horrek askotariko erabilerak sortzen laguntzen du — aisialdi-erabilera txikiak barne—, eta kalearen kalitatea eta bizitasuna indartzeko helburuz, bizilagunekin batera esertzeko edo haiekin harremanetan jartzeko aukera eskaintzen du. Galtzadaranzko egonleku horiek altuera desberdinetako loreontzi batzuen bidez mugatzen dira, eta eserleku eta euskarri iskiatikoak dituzte instalatuta. Horrela, bertako biztanleek landareak zaindu ahal izatea bermatzen da.

Proposamena osatzeko, koloreen, testuren eta akaberen aniztasuna bermatuko dituzten materialak eta landaredia erabiltzen dira, diseinu estereotipatuak eta monotonoak saihesteko, eta, gainera, espazio txiki bakoitza harremanetarako eta topaketarako espazio gisa karakterizatzen da, espazio bakoitzaren potentzialtasunen arabera. Hau da, loraldi eta kolore desberdineko landareak eta zuhaitzak erabiltzea planteatzen da, ziklo naturalen arabera espazio bizi eta aldakorra sortzeko.

Azkenik, farolaren, eserlekuaren eta zuhaitzaren arteko harremana (bir)pentsatu da; alde batetik, landarediak argiztapena murriztea saihesteko —horrela segurtasun-pertzepzioa indartuz—; eta, bestetik, urtaro beroetan itzala bermatzeko.

DISEINU-JARRAIBIDEAK
APLIKATZEKO PROPOSAMENA

ES 01

- ES01.01 Espazioaren konplexutasuna ahalbidetzea
- ES01.02 Hiri-espazio biziak sortzea
- ES01.05 Paisaiak irudikatzea (naturalak eta/edo hirikoak)

ES 02

- ES02.01 Hiri-diseinua etxeko eskalan [espazioen eskala/dimentsioa]
- ES02.02 Hiria 4 km/h-ko abiaduran [oinetako abiaduran]

SP 03

- SP03.01 Landare autoktonoak dituzten berdeguneak lehenestea
- SP03.03 Espazio publikoan landareekin eta/edo loreekin usainak txertatzea

ES 03

- ES03.01 Espazio publikoaren erabilera iraunkorra bermatzea
- ES03.03 Hiri-altzarien askotariko konfigurazio balioaniztunak sortzea
- ES03.04 Esperientzia partekatuak sortzea

AU 01

- AU01.01 Espazioen jabetze publikoa pribatuaren aurrean
- AU01.02 Espazio publikoa lehenestea egonaldiako leku gisa, eta ez pasabideko leku gisa
- AU01.03 Erabilera mistoko egonaldi-eremuak

CN 01

- CN01.01 Argiztapen naturala eta/edo artifiziala espazio publikora egokitzea
- CN01.02 Gaueko argiztapena behar bezala egokitzea

CN 02

- CN02.02 Bide publikoan ibilgailuen-abiadura murriztea

AU 03

- AU03.01 Ibilbide eta espazio osasungarri eta funtzionalak sortzea
- AU03.02 Irigarritasun unibertsala bermatzea
- AU03.03 Ibilbide irigarriak eta mantentze onekoak bermatzea
- AU03.04 Segurtasuna sumatzea eta espazioaren pertzepzioa hobetzea
- AU03.05 Aurreratzeko mekanismoak txertatzea [konbentzitzea]

SP 01

- SP01.01 Zoladura eta altzarietako materialen eta ertz bero eta bigunen aurrealdean erabilera sustatzea
- SP01.02 Hainbat testura eta/edo koloretako zoladurak erabiltzea erraztea
- SP01.03 Tokiko materialen erabilera lehenestea
- SP01.04 Lekuaren identitatea adierazten duten materialak lehenestea
- SP01.05 Kolorimetriaren garrantzia hiri-espazioan

ES 04

- ES04.01 Behe-solairuko lokalak berraktibatzea
- ES04.02 Bizilagunen eta hurbileko merkataritzaren arteko harremana

SP 04

- SP04.03 Pertsonen zaintza bultzatzea
- SP04.04 Garraio-geltokietan sistema irigarriak gehitzea
- SP04.06 Loreak eta landareak zaintzea sustatzea [baratzezaintza]
- SP04.07 Lorategiak eta loreontziak altuera irigarrian instalatzea, zaintzea errazteko

DISEINU-JARRAIBIDEAK
APLIKATZEKO PROPOSAMENA

KALEA

SP 04

SP04.06

SP04.07

Loreak eta landareak zaintzea sustatzea [baratzezaintza]
Lorategiak eta loreontziak altuera irisgarrian instalatzea,
zaintzea errazteko

Proposamenak pertsonen zaintzan jartzen du arreta; ez pertsonaren eta ingurunearen arteko harremanean solik, baizik eta, bereziki, zaintzaren bidez harremanak sustatzeko gaitasunean ere.

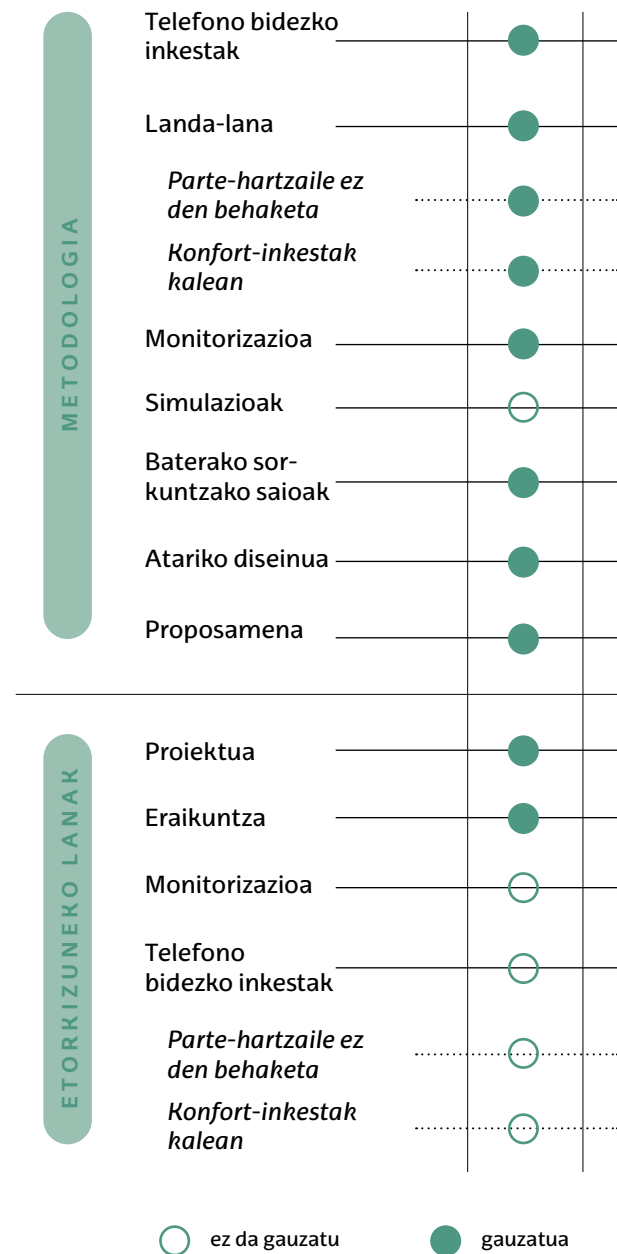
AURREKARIAK

Udalerriko hirigune historikotik gertu dagoen plaza bat da, tren-geltokiaren parean kokatzen dena. Espazioa bizikidetza-kale batekin eta luzetarako espazio publiko zabal batekin lotuta dago. Espazio publikoak zumardi-itxura du, eta geltokia erdigunearekin lotzen du oinezkoentzat.

Gaur egun, esku-hartzearen xede den eremuan, haurrentzako jolasgune bat dago, oinezkoentzako kalez inguratuta, eta biribilgune bat, zirkulazioa arautzeko zati batean itxitakoa.

Biribilguneak egungo plazaren jarraitutasuna eteten du, eta isolamendu-sentsazioa areagotzen du. Arazo hori ikusita, Udalak espazio hori biziberritzeko proiektu bat eskatu zuen, honako premisak ezarrita: haurrentzako jolasgunea zabaltzea, biribilgunea kentzea, espazio osoa berdeguneekin mugatzea eta hiri-altzari berri bat instalatzea, arau-estandarren arabera.

PROZESUA

KONPONBIDEA

Proiektu hau da helize lauhoitzeko eragileekin egindako baterako sorkuntzako prozesuaren abiapuntua. Prozesuaren emaitzak hasierako proiektuaren doikuntza-proposamen batzuetan islatu dira; eta teknikoki ebaluatu ondoren, hasierako horiek plazaren diseinuaren azken proposamena definitzera eraman dute (azkenean 2025aren amaieran exekutatu da).

Irizpide orokor gisa, ahaleginak egin dira espazioari arintasuna emateko eta bereizitako eta erabilera bakarreko eremuak saihesteko, eta, aldi berean, inguruko ingurunearekiko hiri-jarraitutasuna indartzeko, sarbideak eta pasatzeko aukerak handituz. Horrenbestez, ertzetako parterre batzuk eta eremuen arteko zenbait bereizketa-elementu kendu dira. Horrela, espazioa pasealekua hedapena izango da, pertsona guztiek aldi berean erabiltzeko eta gozatzeko. Halaber, inklusibotasuna indartzeko eta zaintza errazteko, haurrentzako erabilera-eremua konplexuagoa egiten da, eskaintza handiagoa gehituz adin desberdinetako pertsonentzako beste jolas batzuen bidez.

Gainera, hainbat kolektiboren arteko bizikidetzaren indartzeko eta suspertzeko, jolasgune- eta egonleku-eremuen arteko oreka bilatuko da, erabilera-aukerak indartuz, eremu estali bat diseinatzearen ondorioz.

Bestalde, bertako palmondoak kontserbatu direla aprobetxatuz, haien balio adierazgarria eta paisaia-ondarekoa dela-eta, itzalpeko halako «alfonbra berde» bat sortuko da, jolasa edo egonaldia bezalako jardueretarako erabil daitekeena. Itzalpeko eremu honek bertan geratzeko aukera eskaintzen du, beste eremu eguzkitsu batzuetan ez bezala, erabilgarritasuna eta ongizatea bultzatuz urtaroen, meteorologiaren eta erabiltzaile bakoitzaren pertzepzioen eta/edo lehentasunen arabera.

Zuhaitzei dagokienez, baldintza atseginak izan daitezkeen, zuhaitz hostoerorkorrak eta hostoiraunkorrak txandakatzea proposatzen da, espazioaren eguzkitapen-mailarekin duten kokapenaren arabera.

Espazio berria modu etenean inguratzen duten parterre berdeen kasuan, proposatu da urtaro desberdinetan loratzen diren loreak landatzea, ikusizko paisaia aldatzeko izan dadin eta espazioa urteko aldi bakoitzarekin harmonian egon dadin. “Uharte” berde horiek, daukaten diseinuari esker, pertsonen landarediarekin interaktuatzea errazten dute, eta haiek arduratu ahal izango dira landareak zaintzeaz.

Altzariei dagokienez, materialetan nahiz diseinuan eta antolaraan esku hartu da. Eserlekuen kasuan, zura erabiltzea lehenetsiko da elementu bero eta eroso delako, eta bizkarra eta beso-euskarriak izango dituzte, adinekoek errazago erabili ahal izateko. Gainera, dimentsio bakarreko eserlekuak erabiltzea saihestu da, distantzia jakin batera ilaran jarrita. Proposamen honetan, eserleku lineal luzeak eta tamaina desberdinetako beste batzuk txandakatu dira, aurrez aurre jarrita, pertsonen arteko interakzioa errazteko. Bestalde, harremanak estimulatzeko, zurezko mahaia eta/edo digitalak txertatu dira, hainbat jolas hautatzeko aukerarekin. Era berean, pasabide-eremu transbertsealean informazio-totem bat jarri da, auzoko/hiriko zerbitzu eta/edo jardueraren posibilitatei buruzko informazioa zabaltzeko eta irisgarriago jartzeko.

Gainera, plaza berrira lekualdatu da liburu-trukerako liburutegia (gaur egun geltokitik hurbil kokaleku periferiko batean dago, eta ez oso ikusgai). Horrela, pertsonak entretenitu daitezke bertan, irakurtzen eta interaktuatzen liburuak trukatzeko eta/edo komentatzeko. Era berean, hasierako proposamenari dagokionez, espazioa arindu egiten da, ez bakarrik espazioaren barruko eremuen artean jarraipena emateko, baizik eta jardueraren desberdinak berehalakoak nahiz antolatutakoak ahalbidetzeko. Besteak beste, etorkizuneko lankidetzaren planteatzen da Osasun Zerbitzu Publikoarekin, erakundeak detektatutako nahi gabeko bakardadea-egoerei aurre egitera bideratutako jarduerak antolatzeko.

DISEINU-JARRAIBIDEAK
APLIKATZEKO PROPOSAMENA

HIRI - INGURUNEN PLAZA

ES 01

- ES01.01 Espazioaren konplexutasuna ahalbidetzea
- ES01.02 Hiri-espazio biziak sortzea
- ES01.05 Paisaiak irudikatzea (naturalak eta/edo hirikoak)

ES 03

- ES03.01 Espazio publikoaren erabilera iraunkorra bermatzea
- ES03.02 Interakzioa bultzatzea aisialdi-eremuetan aniztasuna txertatuz
- ES03.03 Hiri-altzarien askotariko konfigurazio balioaniztunak sortzea
- ES03.04 Esperientzia partekatutak sortzea

SP 01

- SP01.01 Zoladura eta altzarietako materialen eta ertz bero eta bigunen aurrealdean erabilera sustatzea
- SP01.02 Hainbat testura eta/edo koloretako zoladuren erabilera erraztea
- SP01.03 Tokiko materialen erabilera lehenestea
- SP01.04 Lekuaren identitatea adierazten duten materialak lehenestea
- SP01.05 Kolorimetriaren garrantzia hiri-espazioan

CN 03

- CN03.01 Temperatura erregulatzea (itzalak/argi-kontrola)
- CN03.02 Itzala bermatzea eguzki-babeserako elementuen bidez (naturalak izan ala ez)
- CN03.04 Temperatura erradiatzailea arintzea

AT 03

- AT03.01 Hiri-espazioan elementu digitalak txertatzea zerbitzu interaktiboak sustatuz
- AT03.02 Tresna teknologikoak eta sare sozialak erabiltzea

SP 04

- SP04.02 Eskuragarri dauden iturriak instalatzea
- SP04.03 Pertsonen zaintza bultzatzea

CN 01

- CN01.01 Argiztapen naturala eta/edo artifiziala espazio publikora egokitzea
- CN01.02 Gaueko argiztapena behar bezala egokitzea

ES 02

- ES02.01 Hiri-diseinua etxeko eskalan [espazioen eskala/dimentsioa]
- ES02.02 Hiria 4 km/h-ko abiaduran [oinez joateko abiaduran]

SP 02

- SP02.01 Ikusizko harremanak ahalbidetzea
- SP02.03 Ingurune-zarata egokia bermatzea

AU 03

- AU03.01 Ibilbide eta espazio osasungarri eta funtzionalak sortzea
- AU03.02 Irigarritasun unibertsala bermatzea
- AU03.03 Ibilbide irigarriak eta mantentze onekoak bermatzea
- AU03.04 Segurtasuna sumatzea eta espazioaren pertzepzioa hobetzea
- AU03.05 Aurreratzeko mekanismoak txertatzea [konbentzitzea]

SP 03

- SP03.01 Landare autoktonoak dituzten berdeguneak lehenestea
- SP03.03 Espazio publikoan landareekin eta/edo loreekin usainak txertatzea
- SP03.04 Ondare ekologikoa eta paisaia-ondarea zaintzea

DISEINU-JARRAIBIDEAK
APLIKATZEKO PROPOSAMENA

HIRI - INGURUNeko PLAZA

- AT 03
- AT03.01

Hiri-espazioan elementu digitalak txertatzea zerbitzu interaktiboak sustatuz
- AT03.02

Tresna teknologikoak eta sare sozialak erabiltzea

Espazio publikoan teknologia digitalak txertatzeak espazio seguruagoak eta konektatuagoak ahalbidetzen ditu, eta, aldi berean, aukera ematen die erabiltzaileei informazioa denbora errealean eskuratzeko.

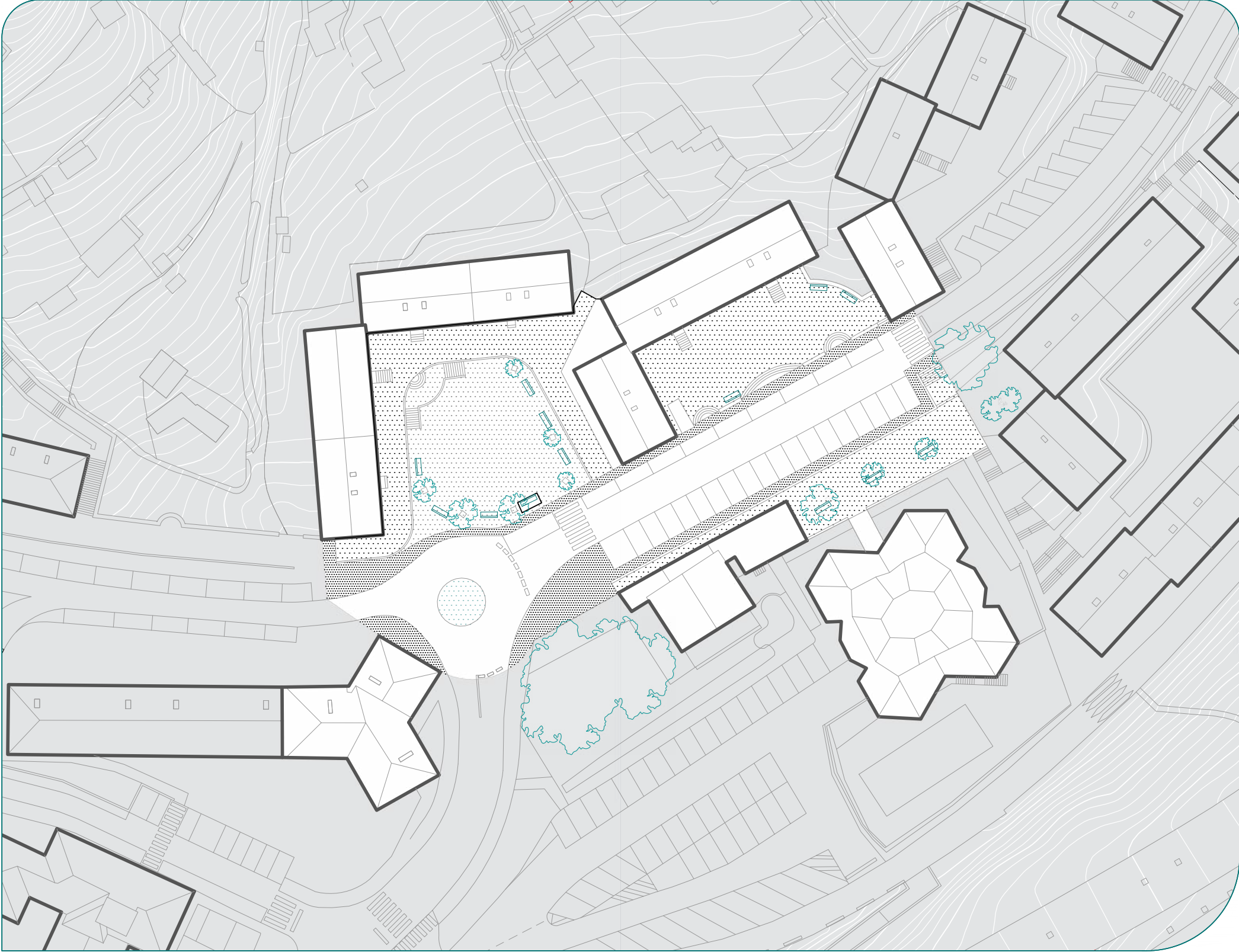

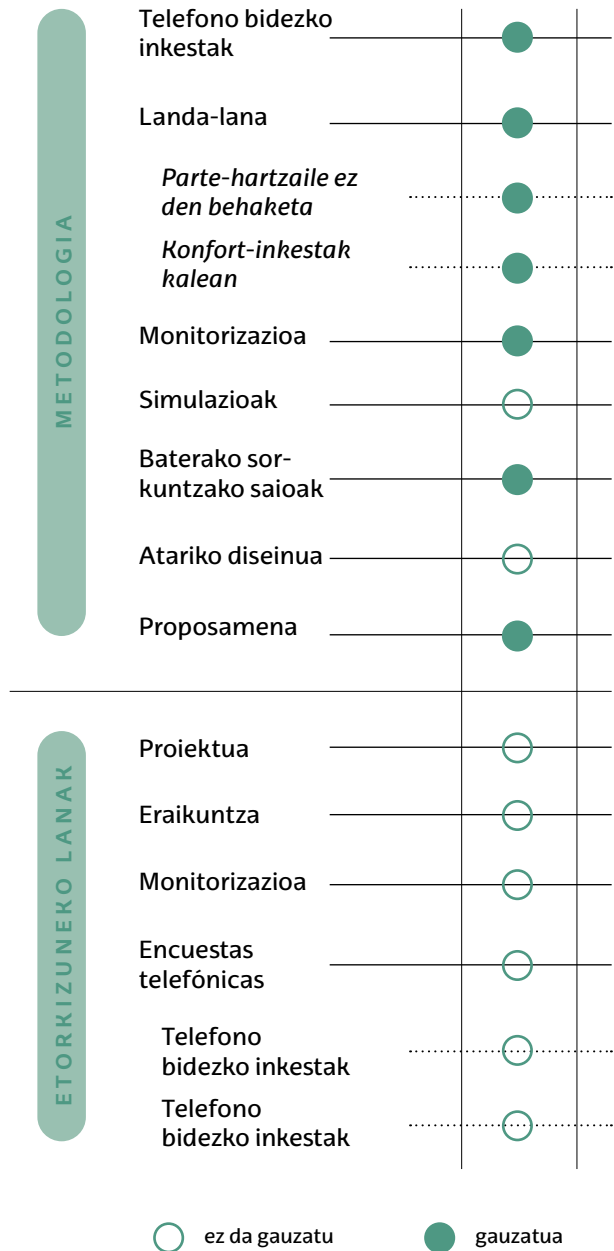
AURREKARIAK

Kasu honetan, elkarren ondoko bi eremu daude. Bizitegi-eraikinek mugatuta, kale aldera irekita dauden eta hegoalderantz begiratzen duten U formako eremuak osatzen dituzte biek. Auzo periferiko batean daude, udalerriko goialdean, eta inguruko mendien ikuspegi irekia dute. Populazioaren zahartze-maila handia duen langile-jatorriko auzoa da.

Espazio gogorak dira, ia landararik gabeak, eta jarduerarik gabeko fronteek mugatzen dituzte. Euste-horma itsuek, behe-solairuan kokatutako etxebizitzek edo itxitako merkataritza-lokalek okupatzen dituzte. Gaur egun, bi plazak ezin dira apenas aisialdiarako espazio gisa erabili, eskaintza egokirik ez dutelako, eta inguratzen dituzten etxebizitzetarako sarbide modura erabiltzen dira. Adierazi behar da plazetako batean eserleku eta markesinadun autobus-geraleku bat dagoela. Egia esan, inguru horretan gehien erabiltzen den lekua da.

PROZESUA

KONPONBIDEA

Helize lauhoitzeko eragileekin egindako baterako sorkuntzako prozesuan zehar, bi espazioen erosotasuna eta erabilgarritasuna sustatzeko berroneratze-konponbide bat diseinatu da, diseinu-jarraibide desberdinak aplikatuz, adineko pertsonen premiei eta adin desberdinetako beste kolektibo batzuekin duten harremanari lehentasuna emanez.

Lehenik eta behin, bi espazioak lotzen dituen kalea birdiseinatu da eta hala trafikoa leundu da, ibilgailuei eskaintako espazio-kantitatea gutxitu da eta oinezkoek ingurune hirigunearekin duten konektagarritasuna hobetu da. Horretarako, zoladura jarraitu bat proposatu da, mugak eta bereizketa espaziala lausotzen dituen, eta, aldi berean, dauden desnibelak leuntzen dituen ahal den neurrian, egungo eskailerak arrapalekin ordeztuz, irisgarritasuna ez ezik, konektagarritasun fisikoa eta bisuala ere hobetzeko.

Gainera, mendebaldeko biribilgunea kendu egin da, ez baitu inolako baliagarritasunik ibilgailu-zirkulazioari dagokionez. Era berean, ibilgailuak aparkatzera bideratutako plazak espaloien zatitza gehitu dira, zoladura misto berdeen bidez, ibilgailuek eta pertsonen erabiltzeko moduan. Horri guztiari esker, espaloia zabalduko da eta espazio publikoa erabilera publikorako okupatzea lortuko da. Aldi berean, hasiera batean zatituta zeuden bi espazio horiei jarraipena eta lotura ematen zaie.

Bi plazen diseinuari eta etxebizitzekin duten harremanari dagokionez, modu bereizian karakterizatu nahi dira, aisialdi- eta harreman-aukerak indartzeko. Mendebaldeko espaziorako, berdegune ibilgarri bat diseinatu da, berdegune ibilgarri bat diseinatu da, zeinek mahaiak, eserlekuak eta zuhaitzak dituen itzalgune eta egonlekuak sortzeko eta zeinetan altzari mugikorrek egoki diren lekuetan erabiltzeko aukera ematen duten. Halaber, plazaren goialdeko etxebizitzaren behe-solairuetan, parterre berde batzuk proiektatu dira, eserleku luzeak dituzten parterre berde batzuk proiektatu dira, eremu publiko-pribatu bat sortzen dutenak, bizilagunen arteko harremanak sustatzeko. Aldi berean, lore eta belar aromatikoaren parterre horiek auzotarrek berek zaindu beharreko espaziotzat hartzen dira, zaintza eta autozaintza erraztearren.

Ekialdeko espazioari dagokionez, ideia nagusia da plazaren eta bizikidetza-kalearen arteko arkitektura-oztopoak kentzea eta auzoko jaien garapena erraztea. Horretarako, altuerako loreontzi/eserleku batzuk txertatu dira, dauden desnibelak konpontzeko lotunetzat,

eta arrapala txiki batzuk instalatu dira modu estrategikoan, aisialdi-espazioari jarraitutasuna eta zabalera emateko. Altuerako loreontzi horiek bikoitzak dira; hau da, harremanetan daude bai kaleko espazioarekin, bai etxebizitzaren plazarekin, espazioaren erabilera- eta gozamen-aniztasuna adinekoen artean sustatuz, bai eta espazioaren birnaturalizazioa ere, zuhaitz eta lore ugariaren bidez.

Oro har, espazioa bere osotasunean ezaugarritzeko eta galdutako langile-identitatea berreskuratzeko eta indartzeko, mural kolaboratiboak txertatu nahi dira kalerantz ematen duten etxebizitzetako buruhorma itsuetan. Mural horiek auzoaren nahiz espazioen historia gogora ekartzeko helburuarekin diseinatu dira. Bestalde, hutsik dauden lokalak berreskuratuko dira erabilera komunitarioetarako eta komun publikoak instalatzeko, egonaldia eta zaintza-lanen garapena errazteko baliabide gisa. Era berean, iturri ludikoak instalatuko dira, egun beroetan hidratatzeko eta mikroklima erregulatzeko. Kasu honetan, material beroak, gainazal iragazkorak eta bizkardun eta beso-euskarridun eserlekuak erabiltzea hautatu da.

Azkenik, gaur egungo autobus-geralekua lekuz aldatzea proposatu da (kalearen eta mendebaldeko espazioaren arteko jarraitutasuna hausten du), erdialdeko buruhormetako batean birkokatuz eta geroalekua diseinua etorkizuneko horma kolaboratiboan txertatuz.

DISEINU-JARRAIBIDEAK
APLIKATZEKO PROPOSAMENA

AUZOKO PLAZA

ES01.03 Lekuaren identitatea sustatzea
ES01.04 Lehendik dagoena nabarmentzea eta ondarea identifikazio-ikurtzat gordetzea

CN03.03 Hezetasun erlatiboa murriztea

SP03.02 Espazio urdinak txertatzea (iturriak, ur-xaflak, etab.)

AU03.01 Ibilbide eta espazio osasungarri eta funtzionalak sortzea
AU03.02 Irigarritasun unibertsala bermatzea
AU03.03 Ibilbide irigarriak eta mantentze onekoak bermatzea
AU03.04 Segurtasuna sumatzea eta espazioaren pertzepzioa hobetzea
AU03.05 Aurreratzeko mekanismoak txertatzea [konbentzitzea]

SP01.01 Zoladura eta altzarietako materialen eta ertz bero eta bigunen aurrealdean erabilera sustatzea
SP01.02 Hainbat testura eta/edo koloretako zoladurak erabiltzea eratztea
SP01.03 Tokiko materialen erabilera lehenestea
SP01.04 Lekuaren identitatea adierazten duten materialak lehenestea
SP01.05 Kolorimetriaren garrantzia hiri-espazioan

SP03.01 Landare autoktonoak dituzten berdeguneak lehenestea
SP03.03 Espazio publikoan landareekin eta/edo loreekin usainak txertatzea

AU02.01 Espazio publikoan mota eta erabilera espezifikoak definitzea

SP04.05 Komun publikoen instalazioa txertatzea

CN01.01 Argiztapen naturala eta/edo artifiziala espazio publikora egokitzea
CN01.02 Gaueko argiztapena behar bezala egokitzea

CN02.01 Rutsadura akustikoa saihestea
CN02.02 Bide publikoan ibilgailuen abiadura murriztea

ES01.02 Hiri-espazio biziak sortzea
ES01.05 Paisaiak irudikatzea (naturalak eta/edo hirikoak)

ES04.01 Behe-solairuko lokalak berrakibatzea
ES04.02 Bizilagunen eta hurbileko merkataritzaren arteko harremana

SP04.02 Eskuragarri dauden iturriak instalatzea
SP04.03 Pertsonen zaintza bultzatzea
SP04.06 Loreak eta landareak zaintzea sustatzea [baratzezaintza]
SP04.07 Lorategiak eta loreontziak altuera irisgarrian instalatzea, zaintzea errazteko

CN03.01 Temperatura erregulatzea (Itzalak/Argi-kontrola)
CN03.02 Itzala bermatzea eguzki-babeserako elementuen bidez (naturalak izan ala ez)

AU01.01 Espazioen jabetze publikoa pribatuaren aurrean
AU01.02 Espazio publikoa lehenestea egonaldiako leku gisa, eta ez pasabideko leku gisa
AU01.03 Erabilera mistoko egonaldi-eremuak

AT03.01 Hiri-espazioan elementu digitalak txertatzea, zerbitzu interaktiboak sustatuz
AT03.02 Tresna teknologikoak eta sare sozialak erabiltzea

ES02.01 Hiri-diseinua etxeko eskalan [espazioen eskala/dimentsioa]
ES02.02 Hiria 4 km/h-ko abiaduran [oinez joateko abiaduran]

DISEINU-JARRAIBIDEAK
APLIKATZEKO PROPOSAMENA

AUZOKO PLAZA

- SP 03
- SP03.01

SP03.02

SP03.03
- Landare autoktonoak dituzten berdeguneak lehenestea

Espazio urdinak txertatzea (iturriak, ur-xaflak, etab.)

Espazio publikoan landareekin eta/edo loreekin usainak txertatzea

Berdeguneak eta gune urdinak sartuz hiri-espazioak birnaturalizatzek laguntzen du bero-boladak murrizten eta bizikidetzak-espazioak eta jarduera kolektiboa sortzen; horrela, hiri-ekosistemaren alde maximizatzen du landarediaren erabilera.

DISEINU-JARRAIBIDEAK
APLIKATZEKO PROPOSAMENA

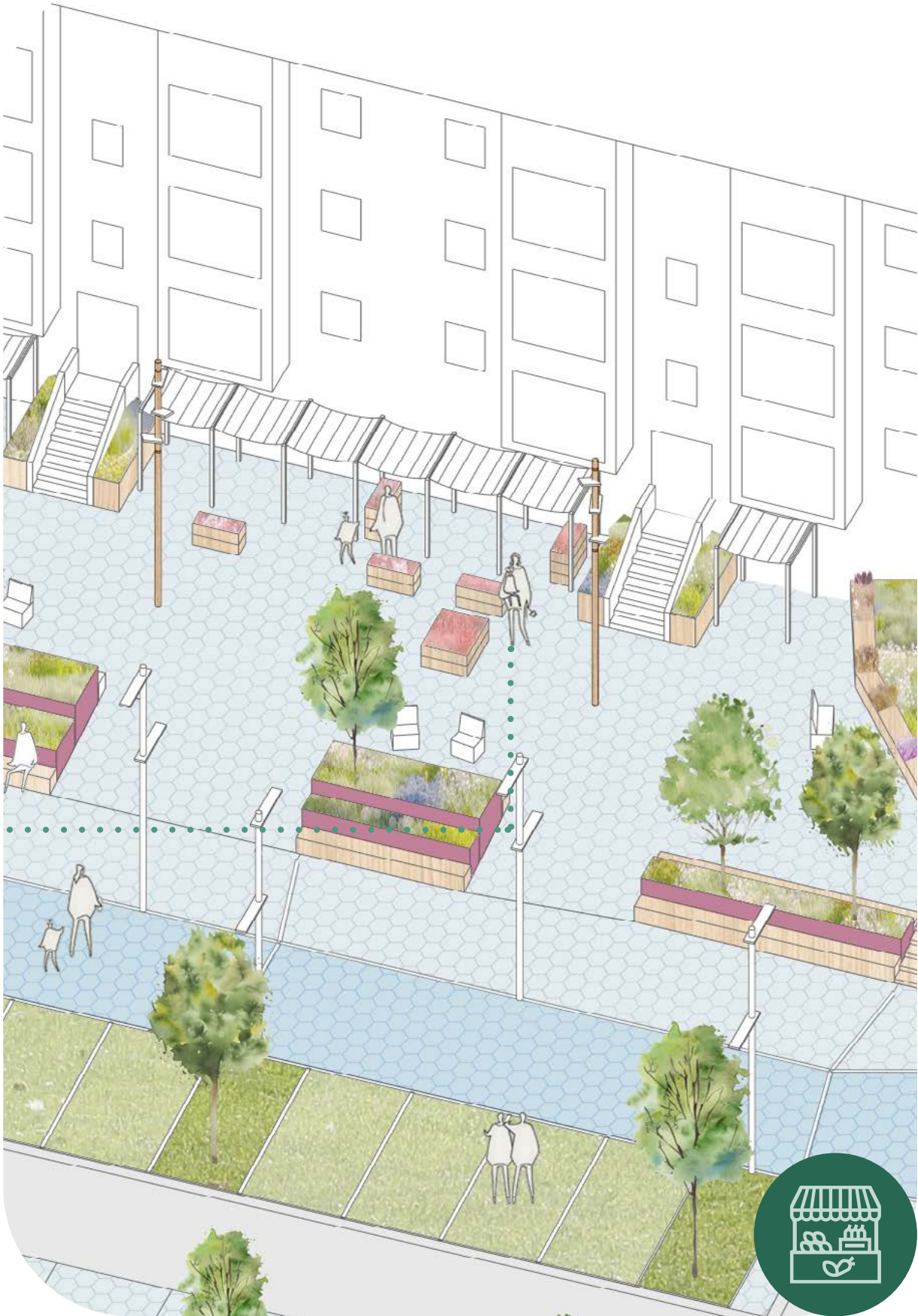
AUZOKO PLAZA

ES 04

ES04.01
ES04.02

Behe-solairuko lokalak berraktibatzea
Bizilagunen eta hurbileko merkataritzaren arteko harremana

Behe-solairuetan hutsik dauden lokalak
komunitaterako berraktibatzeak inguruneko zaintzei
laguntzeko espazio komunitarioen sare baten
lankidetzaz bultzatzen du.

AUZOKO PLAZA

AUZOKO PLAZA

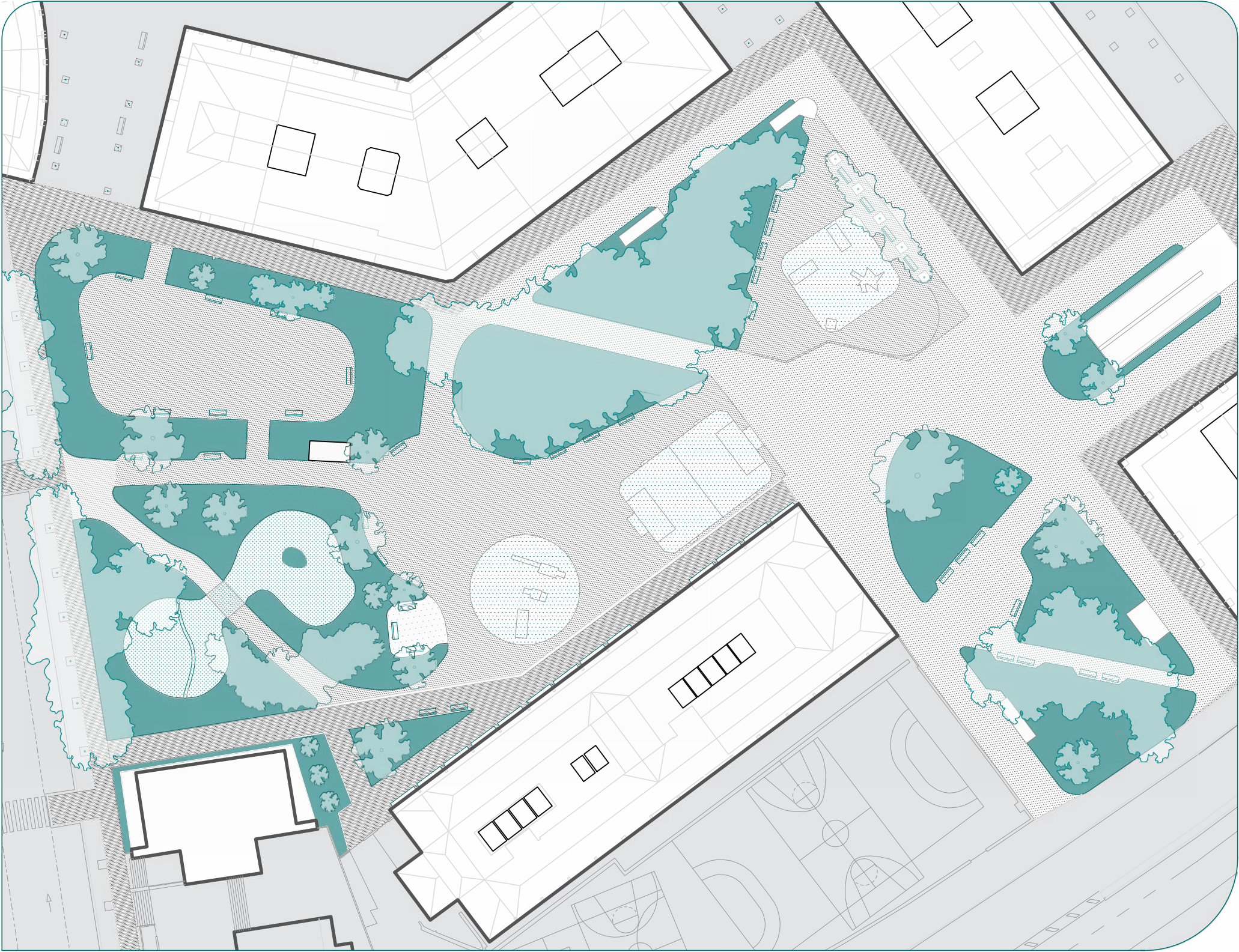

AURREKARIAK

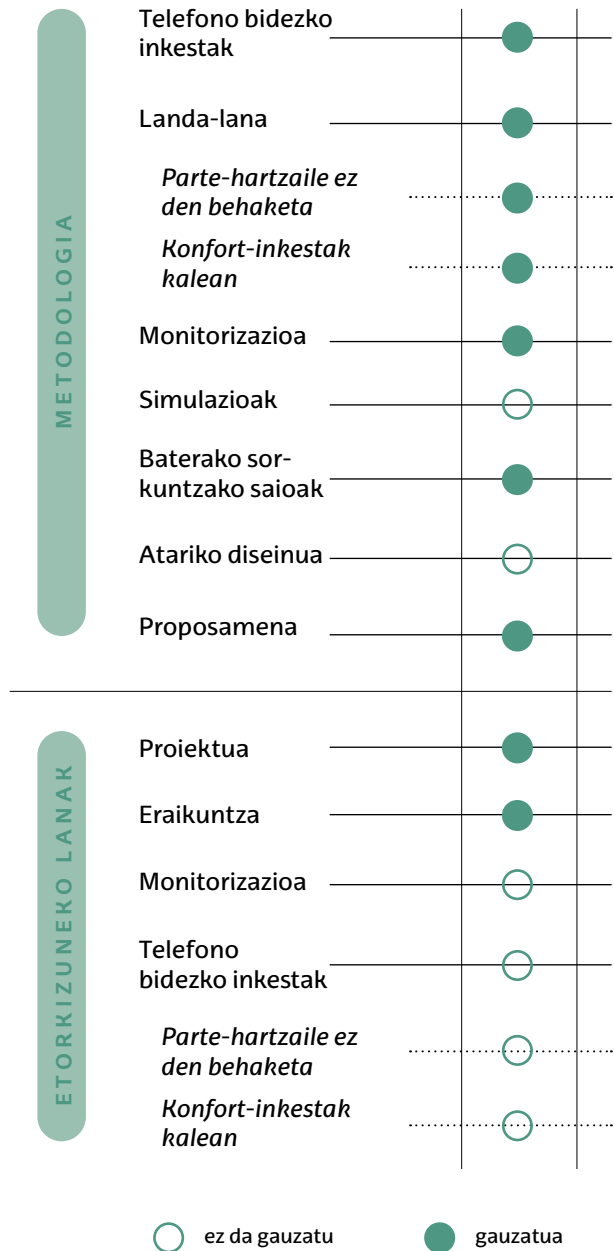
Azken kasua L formako plaza bat da, dimentsio zabalak eta espazio desberdinak dituena. Erdialdeko auzoan kokatuta dago, eta altuerako bizitegi-blokeek eta ikastetxe publiko batek mugatzen dute. Haurrentzako jolasgune batek, itxituradun kantxa batek, zapalgarriak ez diren parterre berde batzuek eta gaur egun espazioan maiz ibiltzen direnei oharkabean pasatzen zaien urmael batek osatzen dute espazioa. Elementu horien multzoak ez du lortzen berezko izaera duen espazio bat konfiguratzeari, ez eta pasabide-aukeren aniztasuna eragotziz ere.

Aipatu behar da parterre berdeek, gaur egun, hezetasun handia sortzen dutela eta lehendik dauden zuhaitzek ez dutela harreman zuzenik eserlekuarekin. Gainera, eserlekuak modu isolatuan eta aurrez zehaztutako distantziara daude jarrita. Horren guztiaren ondorioz, espazio zabala pasabide hutsa da aisialdirako eta elkarbizitzarako espazio bat baino gehiago, nahiz eta inguruan bizi direnak eta bertatik igarotzen direnak asko izan.

Kontuan eduki behar da plazak hiriaren ondoko auzoak kirol-eremuarekin lotzen dituela eta horrek plaza zeharkatzen dutenen fluxua handitzen duela, nahiz eta espazioa neurri handi batean erabilerarik gabe egon. Erabiltzaile nagusiak ikastetxera joaten diren haurren zaintzaileak dira, eta hala ordun jakin batzuetan haur-parkeen erabilera handitzen da. Horiei adineko pertsonen zaintzaileak gehitzen zaizkie, zeinek eguneko ordu nagusietan eta asteburuetan presentzia handiagoa duten.

PROZESUA

KONPONBIDEA

Baterako sorkuntzako prozesua Adinberri buru duen KORALE proiektuaren esparruan egin da, Europatik eta lekuarekin loturarik ez duten herritarrengandik datozen profil desberdinen parte-hartzearekin. Horrek asko lagundu du proposamen konplexu bat diseinatzen eta proiektatzen, diseinu-jarraibide ugari biltzen dituena.

Egindako proposamenak gaur egungo konfigurazioa haustea dakar, proposatzen baitu espazioa birziklatzea, hura naturalizatuz eta landarediaren eta ibilbideen bidez bertan azpiegitura jarraitu berdea txertatuz, egonleku eta jarduera desberdinekin lotuta. Horrela, dauden disfunczioak konpondu nahi dira, eta, aldi berean, pertsonen naturarekin nahiz elkarren artean duten harremana modu integratzailean sustatu.

Azpiegitura horrek tresna egituratzaile gisa jarduten du, eta hainbat kota eta erliebetan proiektatutako uharte natural handien bidez lotzen da, plazan zehar fluxuen iragazkortasuna errazteko. Aldi berean, jolas-jarduera desberdinak egiten dira eta aire zabaleko kirol alternatiboak sustatzen dira, erabiltzaileen arteko harremanak sortzeko. Berdegune horiek espazio desberdinekin nahasten dira: gimnastika-elementuak eta belaunaldien arteko jolasak; piknik- eta aisialdi-eremuak; eta kultura-jardueretarako eremu bat. Azken horretan, harmaila batzuk proposatu dira, eszenatoki gisa, egonleku gehigarriak sustatzeaz gain, eremu horretan bertan jolas naturalak eta sormenezko jolas taktikoak ere txertatuz, eta era horretan bat egin da eskolarako sarbidearekin. Berdegunearen ezaugarri nagusia da landaredi autoktonoa eta zoladura iragazkorak erabiltzea, eta lehendik dagoen zuhaitz-masa mantentzea eta birziklatzea. Bereziki, eskolaren ondoan ekialdean dauden zuhaitzetako handi bat, aisialdirako eta itxaroteko espazioan erreferentzia izateko modukoa. Horregatik, elkarren artean lotutako eserlekuak dituen zurezko eserleku-sail bat kokatu da, plazaren erabiltzaileen joan-etorriko eta fluxuko lotune gisa.

Ardatz berde horretatik zintzilik, erabilerari dagokionez espezializatuagoak diren beste eremu batzuk daude. Horiek, aldi berean, pertsonen arteko bizikidetzatza eta erabiltzeko eta gozatzeko modu desberdinak sustatzen dituzte.

Bestalde, gaur egun itxitura duen kantxa eskolako patiora lekualdatuko da, egungo patioaren itxitura eta zorua berrituta. Zoruan soropil artifiziala ipiniko da, eta horma berde

bat jarriko da itxitura modura. Asmoa da aisialdi-erabilera horien ordutegia zabaltzea eta auzoko gainerako erabiltzaileen eskura jartzea, erabilera-aukerak murriztu gabe. Gainera, kirol-jardueretarako espazioarekin harreman zuzena ezartzeko aukera emateaz gain, haurrak eskolara sartzeko eta ateratzeko zain egoteko eremu modura erabili ahal izango da.

Eskolaren sarbide nagusiari dagokionez, eremu estali bat txertatu da bertan, eguraldi txarren aurka babesten duena. Itxaronaldirako eserleku-eremu batekin eta belaunaldien arteko jolasekin osatzen da.

Erabiltzen ez den urmaela indartzeko, leku eroso sortu da plazaren gainerako lekuekin bat eginez, eta urmaelaren eragin-eremua zabaltzeko eremu bat osatuta. Espazio horren birziklatzea osatzeko, ur-lamina eta landaredia saneatu dira, ur-txorrota txikiak, lore aromatizatuak eremuak eta hainbat altueretako eserlekuak gehituz, maskotek erabiltzea sustatzeko eta erabiltzaileen zentzumenak hirigune batean errazteko.

Aipatu behar da, halaber, kasu honetan behe-solairuen erabilera mistoa dela: etxebizitzaren atariak eta lokal komertzialak eta tabernak. Azken horiek terrazak daukate gaur egun espazioaren ertzetan kokatuta. Proiektuak tratamendu berezia ematen die terrazak eta ertzek hartzen duten eremuari, landaredia, zuhaitzak eta eserleku berriak gehituz, dauden terrazak espazio publikoan integratzeko eta erabilera pribatu eskusiboa saihesteko; helburua da espazio publikoa lehenestea, eta ez alderantziz.

Amaitzeko, gainerako proposamenetan bezala, lehenetsuna eman zaio zoru-eremuari material eta testura beroak erabiltzeko, eta altzari eta eserlekuetan bizkarraidea eta altuera jakin bateko beso-euskarriak ipintzeko, adinekoei errazago erabili ditzaten. Elementu horiei mahaia eta komun publikoak gehitu zaizkie, egonaldi-aukerak indartzen dituztelako eta zaintzak errazten dituztelako.

DISEINU-JARRAIBIDEAK
APLIKATZEKO PROPOSAMENA

PARKEA

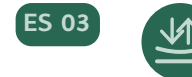
- ES01.01 Espazioaren konplexutasuna ahalbidetzea
ES01.02 Hiri-espazio biziak sortzea
ES01.05 Paisaiak irudikatzea (naturalak eta/edo hirikoak)

- AU01.01 Espazioen jabetze publikoa pribatuaren aurrean
AU01.02 Espazio publikoa lehenestea egonaldiako leku gisa, eta ez pasabideko leku gisa
AU01.03 Erabilera mistoko egonaldi-eremuak

- ES02.01 Hiri-diseinua etxeko eskalan [espazioen eskala/dimentsioa]
ES02.02 Hiri 4 km/h-ko abiaduran [oinez joateko abiaduran]

- ES03.01 Espazio publikoaren erabilera iraunkorra bermatzea
ES03.03 Hiri-altzarien askotariko konfigurazio balioaniztunak sortzea
ES03.04 Esperientzia partekatuak sortzea

- ES04.01 Behe-solairuko lokalak berrakibatzea
ES04.02 Bizilagunen eta hurbileko merkataritzaren arteko harremana

- AU03.01 Ibilbide eta espazio osasungarri eta funtzionalak sortzea
AU03.02 Irigarritasun unibertsala bermatzea
AU03.03 Ibilbide irigarriak eta mantentze onekoak bermatzea
AU03.04 Segurtasuna sumatzea eta espazioaren pertzepzioa hobetzea
AU03.05 Aurreratzeko mekanismoak txertatzea [konbentzitzea]

- ES03.05 Aire zabaleko jarduera fisikoak eta esperimentazioak sartzea
ES03.06 Ohitura osasungarriak praktikatzea

- AU02.01 Espazio publikoan mota eta erabilera espezifikoak definitzea
AU02.02 Banaketa hiri-ehunean

- SP04.05 Komun publikoen instalazioa txertatzea

- SP03.01 Landare autoktonoak dituzten berdeguneak lehenestea
SP03.03 Espazio publikoan landareekin eta/edo loreekin usainak txertatzea

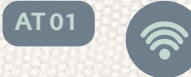
- SP01.01 Zoladura eta altzarietako materialen eta ertz bero eta bigunen aurrealdearen erabilera sustatzea
SP01.02 Hainbat testura eta/edo koloretako zoladurak erabiltzea erraztea
SP01.03 Tokiko materialen erabilera lehenestea
SP01.04 Lekuaren identitatea adierazten duten materialak lehenestea
SP01.05 Kolorimetriaren garrantzia hiri-espazioan

- CN01.01 Argiztapen naturala eta/edo artifiziala espazio publikora egokitzea
CN01.02 Gaueko argiztapena behar bezala egokitzea

- CN02.01 Kutsadura akustikoa saihestea
CN02.02 Bide publikoan ibilgailuen abiadura murriztea

- AT01.01 Internetarako sarbidea hiri-espazioan

- AT02.01 Hiri-espazioan segurtasun-pertzepzioa handitzen duten elementu teknologikoak txertatzea
AT02.02 Argiztapen digitala erabiltzea

- CN03.03 Hezetasun erlatiboa murriztea

- SP02.01 Ikusizko harremanak ahalbidetzea
SP02.02 Soinu naturalak (hegaztiak, ura...) txertatzea
SP02.03 Ingurune-zarata egokia bermatzea

- SP03.02 Espazio urdinak txertatzea (iturriak, ur-xafiak, etab.)
SP03.03 Espazio publikoan landareekin eta/edo loreekin usainak txertatzea

- SP04.01 Espazio publikoan maskotak zaintzen uztea
SP04.03 Pertsonen zaintza bultzatzea

DISEINU-JARRAIBIDEAK
APLIKATZEKO PROPOSAMENA

PARKEA

SP 02

- SP02.01 Ikusizko harremanak ahalbidetzea
- SP02.02 Soinu naturalak (hegaztiak, ura...) txertatzea
- SP02.03 Ingurune-zarata egokia bermatzea

Pertsonak dira plaza-eredu berri honen eragile nagusiak. Plazaren diseinuak berezko erabilera soziala sustatzen du, hiriko zerbitzuetarako sarbidearekin batera.

Azken batean, plaza malgu eta inklusiboa.

DISEINU-JARRAIBIDEAK
APLIKATZEKO PROPOSAMENA

PARKEA

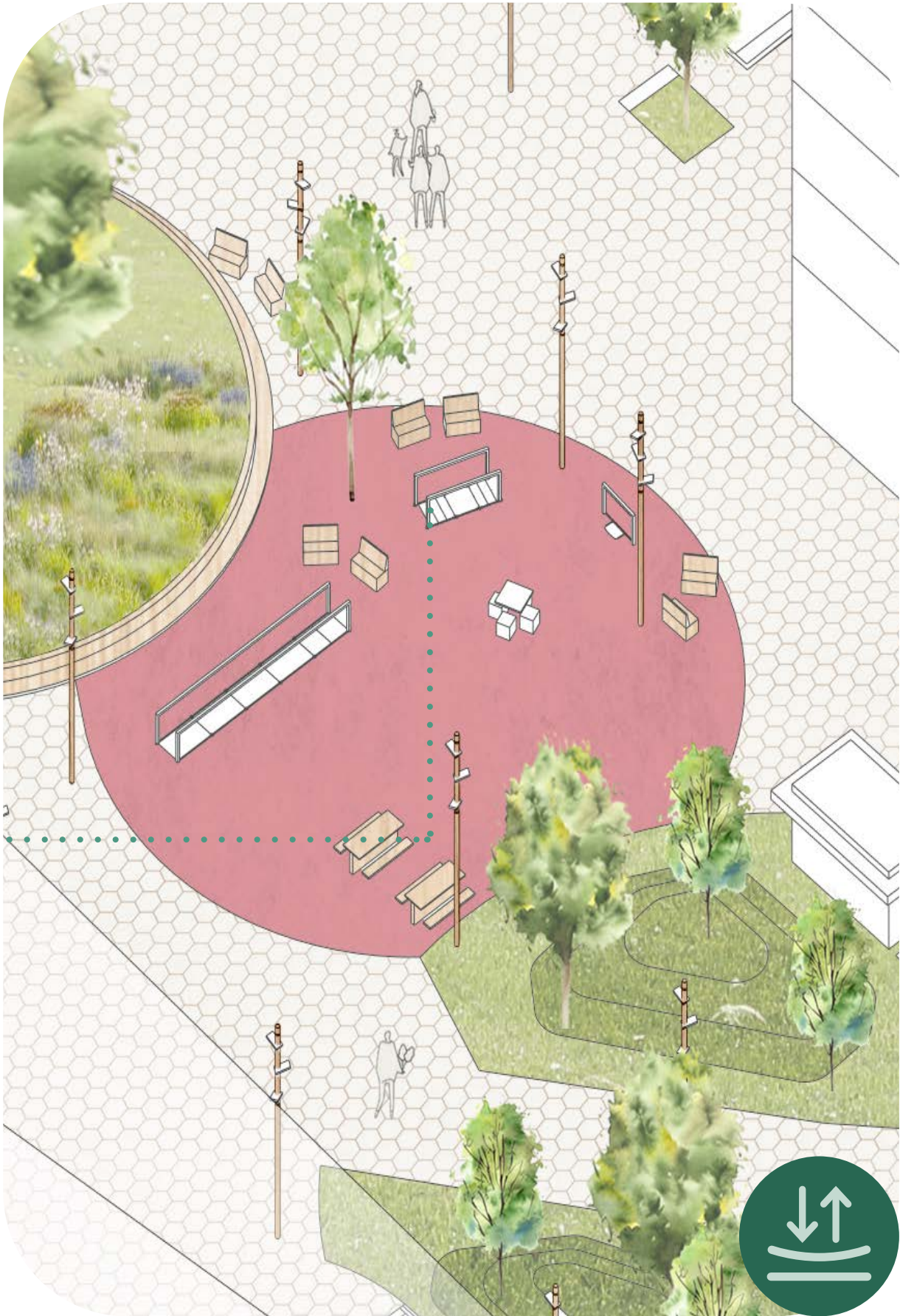
ES 03

ES03.05
ES03.06

Aire zabaleko jarduera fisikoak eta esperimentaziokoak sustatzea
Ohitura osasungarriak praktikatzea

Adinekoek espazio publikoan dituzten
desberdinkeriak eta sentikortasunak agerikoak dira,
hala nola segurtasunaren, etxetik ez ateratzearen,
eta ongizate orokorraren pertzepzioa.

Jarduera fisikoetan parte hartzera bultzatzeak, hiri-
espazio inklusiboagoak eta irisgarriagoak diseinatzuz,
adinekoen ongizatea eta bizi-kalitatea sustatzen ditu.

PARKEA

PARKEA

08

BIBLIOGRAFIA

08.01. ARAU-ESPARRUA

68/2000 DEKRETUA, apirilaren 11koa, hiri-in-guruneen, espazio publikoen, eraikinen eta informazio eta komunikazioko sistemen iris-garritasun-baldintzei buruzko arau teknikoak onartzen dituenak.

Indarrean dagoen Euskal Autonomia Erkide-goko irisgarritasunaren araudi teknikoaren aplikazio-gida (2012ko uztaila)

Eraikingintzaren Kode Teknikoa (EKT). 732/2019 Errege Dekretua, abenduaren 20koa, zeinaz Eraikingintzaren Kode Teknikoa aldatzen baita, martxoaren 17ko 314/2006 Errege Dekretuak onartua.

08.02 BIBLIOGRAFIA

DEFINIZIOAK

Ahultasuna

Cerami, C., M. Canevelli, G. C. Santi, C. Galandra, A. Dodich, S. F. Cappa, T. Vecchi, and C. Crespi. 2021. "Identifying Frail Populations for Disease Risk Prediction and Intervention Planning in the Covid-19 Era: A Focus on Social Isolation and Vulnerability." *Frontiers in Psychiatry* 12. doi:10.3389/fpsy.2021.626682. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85114309373&doi=10.3389%-2ffpsy.2021.626682&partnerID=40&md5=fc0281b54233af89da9ddbf620085195> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85114309373&doi=10.3389%-2ffpsy.2021.626682&partnerID=40&md5=fc0281b54233af89da9ddbf620085195>.

Collard, Rose M., Han Boter, Robert A. Schoevers, and Richard C. Oude Voshaar. 2012. "Prevalence of Frailty in Community-Dwelling Older Persons: A Systematic Review." *Journal of the American Geriatrics Society (JAGS)* 60; *J Am Geriatr Soc* 2012. (8): 1487–1492. doi:10.1111/j.1532-5415.2012.04054.x. <https://api.istex.fr/ark:/67375/WNG-CJGFKZ6L-0/fulltext.pdf> <https://api.istex.fr/ark:/67375/WNG-CJGFKZ6L-0/fulltext.pdf>.

De Witte, Nico, Robbert Gobbens, Liesbeth De Donder, Sarah Dury, Tine Buffel, Jos Schols, and Dominique Verté. 2013. "The Comprehensive Frailty Assessment Instrument: Development, Validity and Reliability." *Geriatric Nursing (New York)* 34 (4): 274–281. doi:10.1016/j.gerinurse.2013.03.002. <https://dx.doi.org/10.1016/j.gerinurse.2013.03.002> <https://dx.doi.org/10.1016/j.gerinurse.2013.03.002>.

Gobbens, Robbert J.J., R.N., M.Sc, Katrien G. Luijkx PhD., Maria Wijnen-Sponselee, and Schols, Jos M.G.A., M.D., PhD. 2010. "In Search of an Integral Conceptual Definition of Frailty: Opinions of Experts." *Journal of the American Medical Directors Association* 11 (5): 338–343. doi:10.1016/j.jamda.2009.09.015. <https://www.clinicalkey.es/playcontent/1-s2.0-S152586100900348X> <https://www.clinicalkey.es/playcontent/1-s2.0-S152586100900348X>.

Hogan, D. B., C. MacKnight, and H. Bergman. 2003. "Models, Definitions, and Criteria of Frailty." *Aging Clinical and Experimental Research* 15 (3): 1–29. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-1942486593&partnerID=40&md5=66e55063e23ae930c5027c850992c6f6> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-1942486593&partnerID=40&md5=66e55063e23ae930c5027c850992c6f6>.

Mena, C., V. Ormazábal, E. Fuentes, and I. Palomo. 2020. "Impacts of Physical Environment Perception on the Frailty Condition in Older People." *Geospatial Health* 15 (1): 140–146. doi:10.4081/GH.2020.888. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85086982305&doi=10.4081%2fGH.2020.888&partnerID=40&md5=d4279271f8a5e43284ca4b90f4cbb604> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85086982305&doi=10.4081%2fGH.2020.888&partnerID=40&md5=d4279271f8a5e43284ca4b90f4cbb604>.

Nourhashémi, F., S. Andrieu, S. Gillette-Guyonnet, B. Vellas, J. L. Albarède, and H. Grandjean. 2001. "Instrumental Activities of Daily Living as a Potential Marker of Frailty: A Study of 7364 Community-Dwelling Elderly Women (the EPIDOS Study)." *The Journals of Gerontology. Series A, Biological Sciences and Medical Sciences* 56 (7): M448–M453. doi:10.1093/gerona/56.7.M448. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11445604> <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11445604>.

O’Caoimh, Rónán, Lucia Galluzzo, Ángel Rodríguez-Laso, Johan Van der Heyden, Anette Hylen Ranhoff, Maria Lamprini-Koula, Marius Ciutan, et al. 2018. "Prevalence of Frailty at Population Level in European ADVANTAGE Joint Action Member States: A Systematic Review and Meta-Analysis." *Annali dell’Istituto Superiore Di Sanita* 54 (3): 226–238. doi:10.4415/ANN_18_03_10. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/30284550> <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/30284550>.

Tocchi, Christine. 2015. "Frailty in Older Adults: An Evolutionary Concept Analysis." *Research and Theory for Nursing Practice* 29 (1): 66–84. doi:10.1891/1541-6577.29.1.66. <https://dx.doi.org/10.1891/1541-6577.29.1.66>.

Vernerey, Dewi, Amelie Anota, Pierre Vandel, Sophie Paget-Bailly, Michele Dion, Vanessa Bailly, Marie Bonin, et al. 2016. Development and Validation of the FRAGIRE Tool for Assessment an Older Person’s Risk for Frailty. Vol. 16 Springer Science and Business Media LLC. doi :10.1186/s12877-016-0360-9.

Zhang, Xiao-Hong, Yang Yang, Chun-Mei Zhang, Ru-Zhen Luo, and Yan-Hui Liu. 2017. "Development of a Frailty Scale for Elderly People in China." *Chinese Nursing Research* 4 (2): 64–70. doi:10.1016/j.cnre.2017.06.003. <http://lib.cqvip.com/qk/72123X/201702/672773281.html> <http://lib.cqvip.com/qk/72123X/201702/672773281.html>.

Funtzionaltasuna

CIF Clasificación Internacional Del Funcionamiento, De La Discapacidad Y De La Salud Versión Abreviada Organización Mundial Panamericana De La Salud De La Salud.

"Estado Funcional Y Calidad De Vida En Mayores De Setenta Años." 2000. *Psicothema* 12 (2): 171–175.

Chruściel, P., K. M. Szczekala, T. Derewiecki, K. Jakubowska, D. Nalepa, M. E. Czekirda, V. Mianowana, and M. Czarkowska. 2018. "Differences in the Quality of Lifedependent on Family Status of the Elderly Living in Rural Areas – a Cross-Sectional Survey." *Annals of Agricultural and Environmental Medicine* 25 (3): 532–538. doi:10.26444/aaem/93501. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85054892863&doi=10.26444%2faaem%2f93501&partnerID=40&md5=24e35cddb47b4e8720b94de08349ac23> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85054892863&doi=10.26444%2faaem%2f93501&partnerID=40&md5=24e35cddb47b4e8720b94de08349ac23>.

Cid-Ruzafa, Javier and Javier Damián-Moreno. 1997. "Valoración De La Discapacidad Física: El Índice De Barthel. *Revista Española De Salud Pública.*" 71 (2): 127–137. http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1135-57271997000200004&lng=es&tlng=es..

Cieza, Alarcos and Gerold Stucki. 2005. "Content Comparison of Health-Related Quality of Life (HRQOL) Instruments Based on the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)." *Quality of Life Research* 14 (5): 1225–1237. doi:10.1007/s11136-004-4773-0. <https://www.jstor.org/stable/4039927> <https://www.jstor.org/stable/4039927>.

Fernández-López, Juan Antonio, María Fernández-Fidalgo, Reed Geoffrey, Gerold Stucki, and Alarcos Cieza. 2009. "Funcionamiento Y Discapacidad: La Clasificación Internacional Del Funcionamiento (CIF)." *Revista Española De Salud Pública* 83 (6): 775–783. http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1135-57272009000600002&lng=es&tlng=es..

Grassi, L., R. Caruso, C. Da Ronch, M. Härter, H. Schulz, J. Volkert, M. Dehoust, et al. 2020. "Quality of Life, Level of Functioning, and its Relationship with Mental and Physical Disorders in the Elderly: Results from the MentDis_ICF65+ Study." *Health and Quality of Life Outcomes* 18 (1). doi:10.1186/s12955-020-01310-6. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85081268594&doi=10.1186%2fs12955-020-01310-6&partnerID=40&md5=50837bc7b87b231e2f420aab46eaa6bf> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85081268594&doi=10.1186%2fs12955-020-01310-6&partnerID=40&md5=50837bc7b87b231e2f420aab46eaa6bf>.

Hernández-Segura, N., A. Marcos-Delgado, A. Pinto-Carral, T. Fernández-Villa, and A. J. Molina. 2022. "Health-Related Quality of Life (HRQOL) Instruments and Mobility: A Systematic Review." *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19 (24). doi:10.3390/ijerph192416493. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85144502881&doi=10.3390%2fijerph192416493&partnerID=40&md5=0ed442471917bd0af71dac7e0e423dd5> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85144502881&doi=10.3390%2fijerph192416493&partnerID=40&md5=0ed442471917bd0af71dac7e0e423dd5>.

Hopman-Rock, Marijke, Helmi Van Hirtum, Paul De Vreede, and Ellen Freiburger. 2019. "Activities of Daily Living in Older Community-Dwelling Persons: A Systematic Review of Psychometric Properties of Instruments." *Aging Clin Exp Res* 31 : 917–925. doi :10.1007/s40520-018-1034-6.

Jonasson, S. B., M. H. Nilsson, J. Lexell, and G. Carlsson. 2018. "Experiences of Fear of Falling in Persons with Parkinson’s Disease - A Qualitative Study." *BMC Geriatrics* 18 (1). doi:10.1186/s12877-018-0735-1. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85041541025&doi=10.1186%2fs12877-018-0735-1&partnerID=40&md5=47cf4c37d60ea4b0aaf2a5f2834da156> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85041541025&doi=10.1186%2fs12877-018-0735-1&partnerID=40&md5=47cf4c37d60ea4b0aaf2a5f2834da156>.

Lucas-Carrasco, R., K. Laidlaw, and M. J. Power. 2011. "Suitability of the WHOQOL-BREF and WHOQOL-OLD for Spanish Older Adults." *Aging and Mental Health* 15 (5): 595–604. doi: 10.1080/13607863.2010.548054. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-79959466909&doi=10.1080%2f13607863.2010.548054&partnerID=40&md5=add605298566ac121423469bc5e980d> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-79959466909&doi=10.1080%2f13607863.2010.548054&partnerID=40&md5=add605298566ac121423469bc5e980d>.

Motamed-Jahromi, M. and M. H. Kaveh. 2021. "Effective Interventions on Improving Elderly’s Independence in Activity of Daily Living : A Systematic Review and Logic Model. *Front. Public Health.* doi:10.3389/fpubh.2020.516151.

Olanrewaju, O., M. Trott, L. Smith, G. F. López Sánchez, C. Carmichael, H. Oh, F. Schuch, et al. 2022. "Chronic Physical Conditions, Physical Multimorbidity, and Quality of Life among Adults Aged ≥ 50 Years from Six Low- and Middle-Income Countries." *Quality of Life Research.* doi:10.1007/s11136-022-03317-6. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85144837428&doi=10.1007%2fs11136-022-03317-6&partnerID=40&md5=f4cfd4a0d7789b5b6b85baaa6462946d> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85144837428&doi=10.1007%2fs11136-022-03317-6&partnerID=40&md5=f4cfd4a0d7789b5b6b85baaa6462946d>.

Perogil-Barragán, N., S. Gómez-Paniagua, J. Rojo-Ramos, M. J. González-Becerra, S. Barrios-Fernández, K. Gianikellis, A. Castillo-Paredes, J. Carvajal-Gil, and L. Muñoz-Bermejo. 2023. "Cross-Cultural Adaptation and Psychometric Properties of the Spanish Version of the OPQOL-Brief." *International Journal of Environmental Research and Public Health* 20 (3). doi:10.3390/ijerph20032062. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85147895265&doi=10.3390%2f>

<https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85147895265&doi=10.3390%2fijerph20032062&partnerID=40&md5=4aad5a3e-bb6661291c79bc3c0cb05182>.

Siette, J., G. T. Knaggs, V. Zurynski, J. Ratcliffe, L. Dodds, and J. Westbrook. 2021. "Systematic Review of 29 Self-Report Instruments for Assessing Quality of Life in Older Adults Receiving Aged Care Service." *BMJ Open* 11 (11). doi:10.1136/bmjopen-2021-050892.

Van Oppen, J. D., A. Alshibani, T. J. Coats, B. Graham, P. Holch, J. Lalseta, N. Mackintosh, et al. 2022. "A Systematic Review and Recommendations for Prom Instruments for Older People with Frailty in Emergency Care." *J Patient Rep Outcomes* 6 (30). doi :10.1186/s41687-022-00438-x.

Vilagut, Gemma, Montse Ferrer, Luis Rajmil, Pablo Rebollo, Gaietà Permanyer-Miralda, José M. Quintana, Rosalía Santed, José M. Valderas, Antonia Domingo-Salvany, and Jordi Alonso. 2005. "El Cuestionario De Salud SF-36 Español: Una Década De Experiencia Y Nuevos Desarrollos " . *Gaceta Sanitaria* 19 (2). http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0213-91112005000200007&lng=es&tlng=es.

Osasun mentala

Andreas, S., H. Schulz, J. Volkert, J. Lüdemann, M. Dehoust, S. Sehner, A. Suling, et al. 2022. "Incidence and Risk Factors of Mental Disorders in the Elderly: The European MentDis_ICF65+ Study." *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 56 (5): 551–559. doi:10.1177/00048674211025711. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85110135051&doi=10.1177%2f00048674211025711&partnerID=40&md5=726b1f03c7ec46894b5600944aab2b64> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85110135051&doi=10.1177%2f00048674211025711&partnerID=40&md5=726b1f03c7ec46894b5600944aab2b64>.

Ausín, B., A. Zamorano, and M. Muñoz. 2020. "Relationship between Quality of Life and Sociodemographic, Physical and Mental Health Variables in People Over 65 in the Community of Madrid." *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17 (22): 1–11. doi:10.3390/ijerph17228528. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85096204078&doi=10.3390%2fijerph17228528&partnerID=40&md5=6823657b935b90cf8f63e7045bcafe38>

<https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85096204078&doi=10.3390-2f11136-022-03317-6&partnerID=40&md5=f4cfd4a0d7789b5b6b85baaa6462946d>

Benítez-Borrego, S., J. Guàrdia-Olmos, and A. Urzúa-Morales. 2014. "Factorial Structural Analysis of the Spanish Version of WHO-QOL-BREF: An Exploratory Structural Equation Model Study." *Quality of Life Research : An International Journal of Quality of Life Aspects of Treatment, Care and Rehabilitation* 23 (8): 2205–2212. doi:10.1007/s11136-014-0663-2. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-84909643475&doi=10.1007-2fs11136-014-0663-2&partnerID=40&md5=f4cfd4a0d7789b5b6b85baaa6462946d>

Chruściel, P., K. M. Szczekala, T. Derewiecki, K. Jakubowska, D. Nalepa, M. E. Czekirda, V. Mianowana, and M. Czarkowska. 2018. "Differences in the Quality of Lifedependent on Family Status of the Elderly Living in Rural Areas – a Cross-Sectional Survey." *Annals of Agricultural and Environmental Medicine* 25 (3): 532–538. doi:10.26444/aaem/93501. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85054892863&doi=10.26444%2faaem%2f93501&partnerID=40&md5=24e35cddb47b4e8720b94de08349ac23>

Jonasson, S. B., M. H. Nilsson, J. Lexell, and G. Carlsson. 2018. "Experiences of Fear of Falling in Persons with Parkinson's Disease - A Qualitative Study." *BMC Geriatrics* 18 (1). doi:10.1186/s12877-018-0735-1. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85041541025&doi=10.1186-2fs12877-018-0735-1&partnerID=40&md5=47cf4c37d60ea4b0aaf2a5f2834da156>

Olanrewaju, O., M. Trott, L. Smith, G. F. López Sánchez, C. Carmichael, H. Oh, F. Schuch, et al. 2022. "Chronic Physical Conditions, Physical Multimorbidity, and Quality of Life among Adults Aged ≥ 50 Years from Six Low- and Middle-Income Countries." *Quality of Life Research*. doi:10.1007/s11136-022-03317-6. <https://www.scopus.com/inward/record>

<https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85144837428&doi=10.1007-2fs11136-022-03317-6&partnerID=40&md5=f4cfd4a0d7789b5b6b85baaa6462946d>

Vespa, A., R. Spatuzzi, P. Fabbietti, M. Di Rosa, A. R. Bonfigli, A. Corsonello, P. Gattafoni, and M. V. Giulietti. 2023. "Association between Sense of Loneliness and Quality of Life in Older Adults with Multimorbidity." *International Journal of Environmental Research and Public Health* 20 (3). doi:10.3390/ijerph20032615. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85147831342&doi=10.3390-2f11136-022-03317-6&partnerID=40&md5=f4cfd4a0d7789b5b6b85baaa6462946d>

Wingen, T., B. Englich, V. Estal-Muñoz, S. Maréva, and A. P. Kassianos. 2021. "Exploring the Relationship between Social Class and Quality of Life: The Mediating Role of Power and Status." *Applied Research in Quality of Life* 16 (5): 1983–1998. doi:10.1007/s11482-020-09853-y. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85087842913&doi=10.1007-2fs11482-020-09853-y&partnerID=40&md5=2a953c0dfe01923c30b8a096c925a2dd>

Sumatutako bakardadea

Crespo-Sanmiguel, I., M. Zapater-Fajari, R. Garrido-Chaves, V. Hidalgo, and A. Salvador. 2022. "Loneliness and Health Indicators in Middle-Aged and Older Females and Males." *Frontiers in Behavioral Neuroscience* 16. doi:10.3389/fnbeh.2022.809733. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85127539867&doi=10.3389-2fs12877-018-0735-1&partnerID=40&md5=47cf4c37d60ea4b0aaf2a5f2834da156>

Gómez, M. 2022. "Soledad no Deseada, Consecuencias Biopsicosociales E Impacto En La Sociedad." *Agathos.Atención Sociosanitaria Y Bienestar*. <https://katalogoa.siiis.net/Record/580291>

Power Bl. 1r Informe De L'Observatori Sobre Soledat no Volguda 2022. Barcelona: Creu Roja. <https://katalogoa.siiis.net/Record/580014>

Vespa, A., R. Spatuzzi, P. Fabbietti, M. Di Rosa, A. R. Bonfigli, A. Corsonello, P. Gattafoni, and M. V. Giulietti. 2023. "Association between Sense of Loneliness and Quality of Life in Older Adults with Multimorbidity." *International Journal of Environmental Research and Public Health* 20 (3). doi:10.3390/ijerph20032615. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85147831342&doi=10.3390-2f11136-022-03317-6&partnerID=40&md5=f4cfd4a0d7789b5b6b85baaa6462946d>

INGURUNE-PARAMETROAK ETA OSASUN MENTALA

Acero, Juan A. and Jon Arrizabalaga. 2018. "Evaluating the Performance of ENVI-Met Model in Diurnal Cycles for Different Meteorological Conditions." *Theoretical and Applied Climatology* 131 (1-2): 455–469. doi:10.1007/s00704-016-1971-y. <https://link.springer.com/article/10.1007/s00704-016-1971-y>

Baquero-Larriva, María Teresa and Ester Higuera-García. 2019. "Factores Ambientales Que Influyen En El Uso Del Espacio Público Para Las Personas Mayores En Madrid." *Urbano (Concepción)* 22 (40): 108–126. doi:10.22320/07183607.2019.22.40.06.

Krüger, E. L., F. O. Minella, and F. Rasia. 2011. "Impact of Urban Geometry on Outdoor Thermal Comfort and Air Quality from Field Measurements in Curitiba, Brazil." *Building and Environment* 46 (3): 621–634. doi:10.1016/j.builenv.2010.09.006. <https://dx.doi.org/10.1016/j.builenv.2010.09.006>

Lai, Dayi, Zhiwei Lian, Weiwei Liu, Chaoran Guo, Wei Liu, Kuixing Liu, and Qingyan Chen. 2020. "A Comprehensive Review of Thermal Comfort Studies in Urban Open Spaces." *Science of the Total Environment* 742: 140092. doi:10.1016/j.scitotenv.2020.140092.

HIRI-DISEINUA ETA OSASUN MENTALA

Acero, Juan A. and Jon Arrizabalaga. 2018. "Evaluating the Performance of ENVI-Met Model in Diurnal Cycles for Different Meteorological Conditions." *Theoretical and Applied Climatology* 131 (1-2): 455–469. doi:10.1007/s00704-016-1971-y. <https://link.springer.com/article/10.1007/s00704-016-1971-y>

Aurat Foundation. 2020. *Women's Safety Audit in Public Places* (Karachi, Dadu, Khaipur, Quetta, Rawalpindi).

Box, Steven, Chris Hale, and Glen Andrews. 1988. "Explaining Fear of Crime." *The British Journal of Criminology* 28 (3) : 340–356. doi:10.1093/oxfordjournals.bjc.a047733.

Braungart, M., R. Braungart, and W. Hoyer. 1980. "Age, Sex, and Social Factors in Fear of Crime." *Sociological Focus* 13 (1): 55–66. doi:10.1080/00380237.1980.10570360.

Brownson, Ross, Christine Hoehner, Kristen Day, Ann Forsyth, and James Sallis. 2009. "Measuring the Built Environment for Physical Activity: State of the Science." *American Journal of Preventive Medicine* 36 (4). doi:https://doi.org/10.1016/j.amepre.2009.01.005.

Cozens, P. and C. Babb. 2018. *What's Up on Beaufort Street? Exploring Crime, Traffic Risks and Crime Prevention through Environmental Design* (CPTED).

Cozens, Paul, Courtney Babb, and Danielle Stefani. 2022. "Exploring and Developing Crime Prevention through Environmental Design (CPTED) Audits: An Iterative Process." *Crime Prevention and Community Safety*: 1–19. doi:https://doi.org/10.1057%2F541300-022-00170-0.

Cozens, Paul and Terence Love. 2015. "A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED)." *Journal of Planning Literature* 30 (4): 393–412. doi:10.1177/0885412215595440.

Chruściel, P., K. M. Szczekala, T. Derewiecki, K. Jakubowska, D. Nalepa, M. E. Czekirda, V. Mianowana, and M. Czarkowska. 2018. "Differences in the Quality of Lifedependent on Family Status of the Elderly Living in Rural Areas – a Cross-Sectional Survey." *Annals of Agricultural and Environmental Medicine* 25 (3): 532–538. doi:10.26444/aaem/93501. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85054892863&doi=10.26444%2faaem%2f93501&partnerID=40&md5=24e35cddb47b4e8720b94de08349ac23>

Donder, Liesbeth, Dominique Verté, and Els Messelis. 2005. "Fear of Crime and Elderly People: Key Factors that Determine Fear of Crime among Elderly People in West Flanders." *Ageing International* 30: 363–376. doi:10.1007/s12126-005-1021-z.

Gray, E., M. Grasso, S. Farrall, W. Jennings, and C. Hay. 2019. "Political Socialization, Worry about Crime and Antisocial Behaviour: An Analysis of Age, Period and Cohort Effects." *The British Journal of Criminology* 59 (2) : 435–460. doi :10.1093/bjc/azy024.

Jagory. 2012. *Understanding Women's Safety Towards a Gender Inclusive City*.

Jonasson, Stina, Maria Nilsson, Jan Lexell, and Gunilla Carlsson. 2018. "Experiences of Fear of Falling in Persons with Parkinson's Disease – a Qualitative Study." *BMC Geriatr* 18 (44). doi :10.1186/s12877-018-0735-1.

"Journal of Urban Design and Mental Health.", <https://www.urbandesignmentalhealth.com/journal.html>.

Kent, Jennifer L., Liang Ma, and Corinne Mulley. 2017. "The Objective and Perceived Built Environment: What Matters for Happiness?" *Cities & Health* 1 (1): 59–71. doi:10.1080/23748834.2017.1371456. <https://doi.org/10.1080/23748834.2017.1371456>.

Köber, G., D. Oberwittler, and R. Wickes. 2022. "Old Age and Fear of Crime : Cross-National Evidence for a Decreased Impact of Neighbourhood Disadvantage in Older Age." *Ageing & Society* 42 (7) : 1629–1658. <https://10.1017/S0144686X20001683>.

Laliberte, D., D. Gold, C. McGrath, B. Zuvela, MM Spafford, and R. Renwick. 2016. "Why would I Want to Go Out?": Age-Related Vision Loss and Social Participation." *Can J Aging* 35 (4): 465–478. doi:10.1017/S0714980816000490.

Sánchez-González, Diego and Cortés Topete, Martha Beatriz. 2016. "Espacios Públicos Atractivos En El Envejecimiento Activo Y Saludable. El Caso Del Mercado De Terán, Aguascalientes (México)." *Revista De Estudios Sociales (Bogotá, Colombia)* 57: 52–67. doi:10.7440/res57.2016.04. <https://doaj.org/article/230f9b2bb76342f3b7b77595ac3a026c>.

Sánchez-González, Diego, Lydia Marcela Adame Rivera, and Vicente Rodríguez-Rodríguez. 2018. "Paisaje Natural Y Envejecimiento Saludable En El Lugar: El Caso Del Parque Nacional Cumbres De Monterrey (México)." *Boletín De La Asociación De Geógrafos Españoles* (76): 20–51. doi:10.21138/bage.2514. https://explore.openaire.eu/search/publication?articleId=od_____1106::943f932cacf1b8fc08a-2dad0d1c13134.

San Juan, C. and L. Vozmediano. 2017. "Hacia Un Modelo De Ciudad Segura Para Bilbao Propuesta De Indicadores." *International E-Journal of Criminal Sciences* 11. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6483007>.

Taylor, J., D. Eitle, and D. Russell. 2009. "Racial/Ethnic Variation in the Relationship between Physical Limitation and Fear of Crime : An Examination of Mediating and Moderating Factors." *Deviant Behavior* 30 (2): 144–174. doi :10.1080/01639620802050213.

Thompson, E. and N. Krause. 1998. "Living Alone and Neighborhood Characteristics as Predictors of Social Support in Late Life." *The Journals of Gerontology. Series B, Psychological Sciences and Social Sciences* 53 (6) : 354–364. doi :10.1093/geronb/53B.6.S354.

Tulloch, M. 2000. "The Meaning of Age Differences in the Fear of Crime : Combining Quantitative and Qualitative Approaches." *The British Journal of Criminology* 40 (3): 451–467.

Yang, M., C. Shih, and I. Kawachi. "Development and Validation of an Instrument to Measure Perceived Neighbourhood Quality in Taiwan." *Journal of Epidemiology and Community Health* 56 (7) : 492–496. doi :10.1136/jech.56.7.492.

HIRI-DISEINUA ETA GIZARTE-INTERAKZIOA (OSASUN PSIKOSOZIALA)

Valera, S. and H. Casakin. 2022. "Integrating Observation and Network Analysis to Identify Patterns of use in the Public Space: A Gender Perspective." *Frontiers in Psychology* 13. doi:10.3389/fpsyg.2022.898809. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85133406090&doi=10.3389/fpsyg.2022.898809&partnerID=40&md5=c13ec3660321a18b3e6c2dcd7e807f3f> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85133406090&doi=10.3389/fpsyg.2022.898809&partnerID=40&md5=c13ec3660321a18b3e6c2dcd7e807f3f>.

Zhang, Y., G. Chen, Y. He, X. Jiang, and C. Xue. 2022. "Social Interaction in Public Spaces and Well-being among Elderly Women: Towards Age-Friendly Urban Environments." *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19 (2). doi:10.3390/ijerph19020746. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85122360004&doi=10.3390/ijerph19020746&partnerID=40&md5=b9b7f81b2866c4034dbb2d73e3b066e8> <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85122360004&doi=10.3390/ijerph19020746&partnerID=40&md5=b9b7f81b2866c4034dbb2d73e3b066e8>.

AZTERLAN-KASUAK

Hammond, Mark and Nigel Saunders. 2021. *A Design for Life : Urban Practices for an Age-Friendly City* MMU Press. <https://e-space.mmu.ac.uk/628180/>.

Macdonald, Melissa and Aaron Kulakiewicz. 2021. *Tackling-Loneliness*.

